

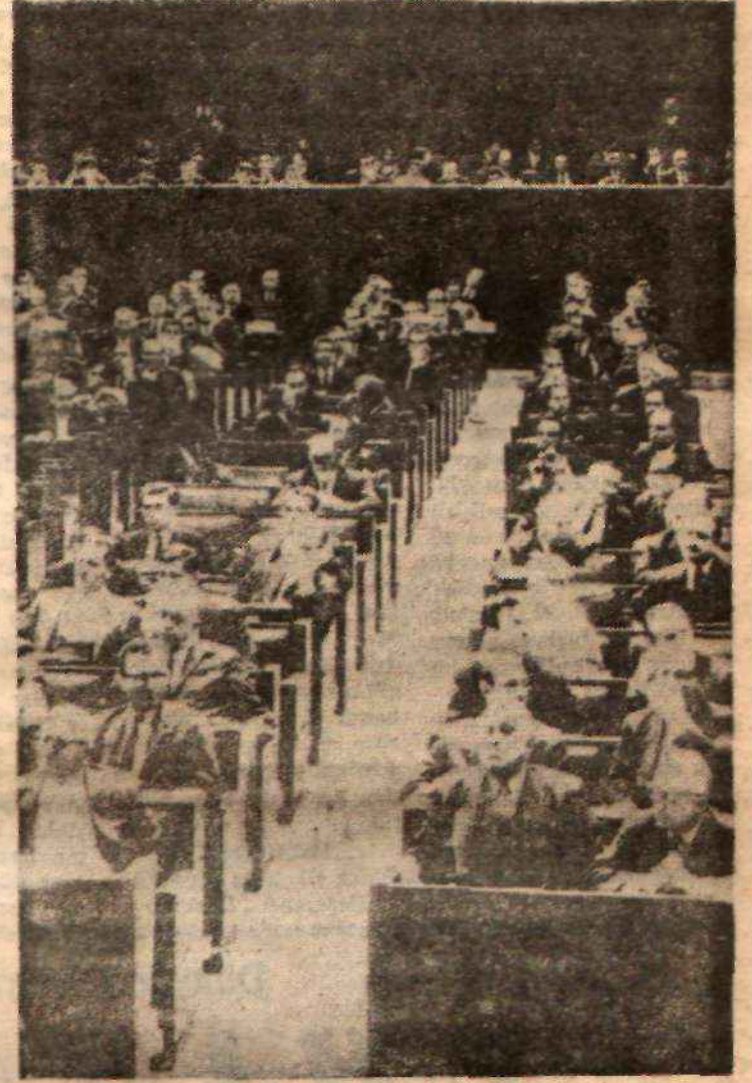
NIYAZI BERKES

«KURTULUS

YOLU»NU

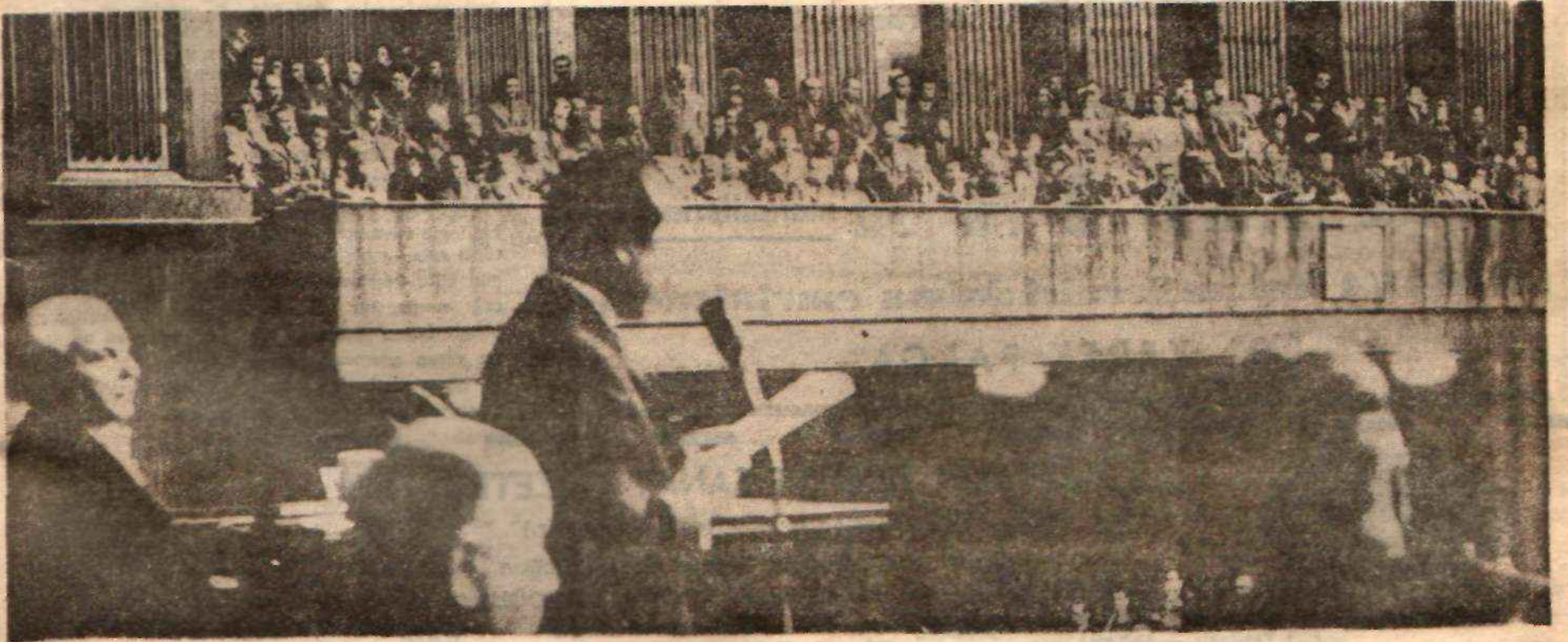
ANLATIYOR

Statükocular Statükoyu korudular!

Genel görüşmelerde
milletvekilleri ...

... Ve dinleyici subaylar

OKUYUCU'DAN YÖNE

İsmet paşaya açık mektup

Sayın Paşam, 16 Mart cumartesi günü saat 19 da Ankara radyosundan yaptığınız konuşmayı dinledim. Bu konuşmanızda beni en çok sevindiren kısım, bu yıl Tekelin bütün piyasasında bir canlılık yaratıp müstahsilin yüzünün güldürülmüş ve fındık işine de devletin el atıp, vatandaşları binbir dalavere ve yalanla kandırıp malını alan egoist tüccarların elinden kurtarılmasını anlatılmasıdır.

Memleketimizin ihracat malları sayılıdır. Bu malları, sadece menfaatini ve bire bin kazanmayı düşünen bir kaç tüccar az bir para ile müstahsilden toparlayıp binlerin açlık ve yokluk içinde çırpınmalarına hiç aldırış etmeden milyonlar kazanıyorlar. Devlet baba bunların alınmasına vavaş ya vas el atmaya baslayınca müstahsilin yüzü gülmeye başladı. Önemli bir ihracat malı olan afyon sütü iki üç yıl öncesine kadar tüccarlar tarafından toparlanıyor ve 1 kilo 30 liradan fazlaca alınıyordu; kaçakçıların da bir türlü önüne geçilemiyor. Bugün durum tamamen baskadır. Afyon sütü şimdi Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından müstahsilden toparlanıp kilosu 90-100 liraya alınıyor. Müstahsil bu durumdan memnun.

Memleketimizde her bölgenin belli ve önemli bir mahsulü vardır. Kara deniz bölgesinin fındığı, Ege'nin tütünü, üzüm ve inciri, Adana'nın pamuğu, Afyon'un afyon sütü, İsparta'nın gül yağı.

Koskoca Türkiye'de bir tek firmanın inhisarı altında bulunan gül yağı ele alınmaya değer bir ihracat malımızdır. Gül yağının en önemli özelliği, memleket dahilinde sarfe dilmeyişi ve tamamen ihracat malı oluşudur. Ne yenilir, ne içilir ne de başka bir işe yarar, mecburen satılacaktır. Gül yağı çıkaran çiftçi elindeki yağı satmak için tüccarın ayağına kapanıp yalvarmak zorundadır. Tüccarın gül yağı bir tek firmanın elindedir; o da İspartalı Konuroğulları firmasıdır. Bu firmadan baska gül yağı ihracat eden firma yoktur. Müstahsilin elinden gayet düşük bir fiatla alınan gül yağı bu firmaya milyonlar kazandırıyor. Son yıllarda gül yağının düştüğüne ve bir dönümecek sebzeliğine de gül dikmiş olan çiftçi, bu durum karşısında gül leri sökmeve başlamıştır. Memleketimizin kıymetli bir döviz kavaşı olan gül yağına da devlet babasının el kovup, müstahsilin yokluğu nisbetinde semiren tüccarın inhisarından kurtarılmasını dileriz.

Hali COŞKUN
(Yaka İlkokulu Müdürü - Başmakçı - Düzce)

Tehlike karşısında insanlar

Bundan iki ay kadar evvel kasabanın deniz kenarında bulunan en büyük köyünde şöyle bir vak'a cereyan etti. Yağmurlu ve fırtınalı bir günde, bir balıkçı motoru köyün açıklarında battı. İçinde bulunan iki kişi sahile üç yüz metre mesafede bulunan küçük bir adacıya yüzmek suretiyle anadan doğma çıplak olarak çıktılar. Bu haber muhitte çabucak yayıldı. Sahil binlerce insan doldurdu. Kazazedeler fırtına, dolu ve yağmur altında feryat ediyorlar ve soğuktan donmamak için boyuna kosuyorlardı. Dev dalgaların, çatlakların arasında motor ve san dalla adaya gitme teşebbüsleri hiç bir netice vermedi. Motor adaya ancak eli metre yanaşabiliyor, fakat sahildeki çatlaklardan adaya ulaşamıyor. Bu ümitsiz çalışmalar arasında santier uzayıp gidiyor, adadaki çıplak kazazedelerin canhıraş feryatları sahildeki halkı ıstırap ve acıya boğuyordu. Nihayet gençlerden iki fedaî çıktı. Bunlar sisirilmiş otomobil iç lastiklerini cankurtaran simiti gibi kullanarak denize açıldılar, korkunç dalgalar arasında kayboldular. Halk bu sefer onların hayatlarından da endişeye düştü. Bir iki saatlik amansız bir boğuşmadan

sonra fedailer adaya var, sonra Helikopter görüldü, dılar. Fakat geri dönmeye cesaret edemiyerek onlar ti... Halkın sevinci hudut da adada kaldılar. Kazazedelerin sayısı dörde yükseldi. Sonradan gidenler de asil ve insanî bir vazife uğruna hayatlarını tehlikeye attılar. Dördü birden feryat etmeye başladılar. Dalgalar uçan kuşu bile kapacak kadar korkunçtu. Fırtına ve yağmur olanca şiddetiyle devam ediyordu. Kazazedeler boyuna sağa sola koşuyorlar. Yüreklere parçalayan bir sesle imdat istiyorlardı. Haber kasabada ve bütün civar köylerde duyuldu. Adanın bulunduğu sahile en aşağı "beş bin" kişi yığıldı... Halk fırtına ve yağmur altında sonsuz bir ferasat ve sabırla bekliyordu. Bu vahdet, bu dayanışma, bu birlik insanın gözlerini yaşartacak mahaveteydi. Dört kişinin felaketi "Beş bin" kişiyi bir araya getirmişti, bu muazzam kütle yekne bir vücut halinde onların mukadderatına ortak olmuştuk. Kazazedeler için ölüm mukadderdi. Fırtına, dolu, yağmur ve donduru soğuk altında anadan doğma çıplak olarak titreyen zavallılar ölümün eşiğinde imdat feryatları koparıyor. Halk mateme boğuluyor, hıçkırık sesleri dalgaların gürültüsüne karışıyor... Bütün teşebbüsler akim kalınca kaymakam vaziyeti telsizle vilâyet bildirdi ve Adana'dan Helikopter istedi... Seveki tezahürleri arasında Helikopter havalandı, gözden kayboldu...

tesisi gün yılan ağzında bir altınla gelmiş... Her gün bu tekrarlanınca, adam zengin olmuş ve bir gün hacca niyet etmiş. Giderken de yapacağı işi çocuğuna anlatmış... Bir gün böyle, beş gün böyle, çocuk nihayet, "amân" demiş "Toprak altında bir hazine var, bu yılan oradan getiriyor, onu öldürür hazineyi bulurum" demiş, ve bir gün, hazırladığı balta ile yılanın başını ezeceğini derken, kuyruğunu kopartmış.

Yılan da bu garazla bir gece çocuğu öldürmüştü...

Hıctan dönen adamcağız, yılanı haklı görmüş ve dostluğun devamı için yine ona süt vermek istemiş se de yılan "yok" demiş "Sende evlât acısı, bende de kuyruk acısı" oldukça dost olamazlar.

Hafit TOPALOĞLU

Dost, acı söyler

Yaşamak, mücadelenin kendisidir. Bu gerçek sözde hakikatler ikive ayrılır. Mes'ut varolanlar, yoksul varolanlar.

İlimin kusağı kâinatı hakikatlarla aydınlatırken hâlâ bu gerçeği söremiyen cemiyet yasanıtları yasayılara, acı katarak âdeta varlıklarından ayrı kimseler olduklarını göstermektedirler... Kutubun buzullarından kâh ve kereste alan orta iklimin cemiyeti; satmak şöyle dursun bir otun varlığına ihtiva duyan top raün hakkı gübrevi yakacak olarak kullanmakta. Harap boğuna kuru kafa ile zavallı havvanına boncukla medet uman ve buna benzer insanlarla, köy ve kasabalarda vazife gören aydınlarla söz düşmez mi?

Hükümet kapısına inkılabı inkâr ederek gelen bir yobazın kıvafeti nasıl tecessüs uyandırır, vazife yanan en izbe mahalde ilmin mübet çalışmaları; bir nüve olarak, bakımsız bir havvanın üzerindeki mânâsız ilâveleri ikaz edecek cesareti yavaş yavaş en basit bir itiraf, kaçınılmaz yer alıyor?... Vazife: yapılamadığı yerde, cesaretsiz olarak hedefine atılmayan cismin, korkak pilotun durumunun ifade siddir.

Manken bir giyinişte, robot bir hareket; ne top rak oynar ve ne de o yer yesserir.

Emek yerini ter gözünü bulsun.

Ethem KANDAMAN

Pala Paşaya

cevabım

A! Dostum:

Bu dostluğun nereden geldiğini düşünmeye sizi yormamak için sözlüyeyim. Biz Türkler birbirimize deşal olarak dostuz. Bütün, baslançları, uvarmalar, azarlamalar, yol göstermeler, hep bu dostluktan gelir...

Bu yazıma sebep te, 30 milyonun af isteginden bahsetmendir...

Bunu da bir fıkracıkla karıştırayacağım...

Fakir bir adamcağın bir ineği varmış, bunun sütünü satar geçinirmiş; Bir gün sütü güğümüne dolduracağı sırada, bir yılan delikten başını uzatmış. Bu nu gören adamcağız, saha na biraz süt koyup yılanı vermiş, masal bu ya! Er-

Dünyaca Maruf

CHIRANA

Tıbbi ve dişci cihazları ile çeşitli Röntgenlerini savın doktor, diş tabibi ve hastanelere ehemmiyetle tavsiye ederiz

- ★ EN ÜSTÜN KALİTE,
- ★ RAKİPSİZ FIAT
- ★ TEDİYEDE KOLAYLIK

CHIRANA

mamüllerindedir

CHIRANA Bakım Servisi daima emrinizdedir

BOL YEDEK PARÇA

YÖN — 70

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu. Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

İDAREHANE: ZİYA ÖKALP CADESESİ

28/1 Yenisehir — ANKARA

Telefon: 17 59 89 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari Sokağı: 32 Cağaloğlu. Posta kutusu 512 — İstanbul. Tel: 22 95 70 ★ Diziip basıldığı yer:

YATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE

Yıllık: (57 sayı) 50 T.L. altı aylık: (26 sayı) 25 T.L. üç aylık (13 sayı)

1963

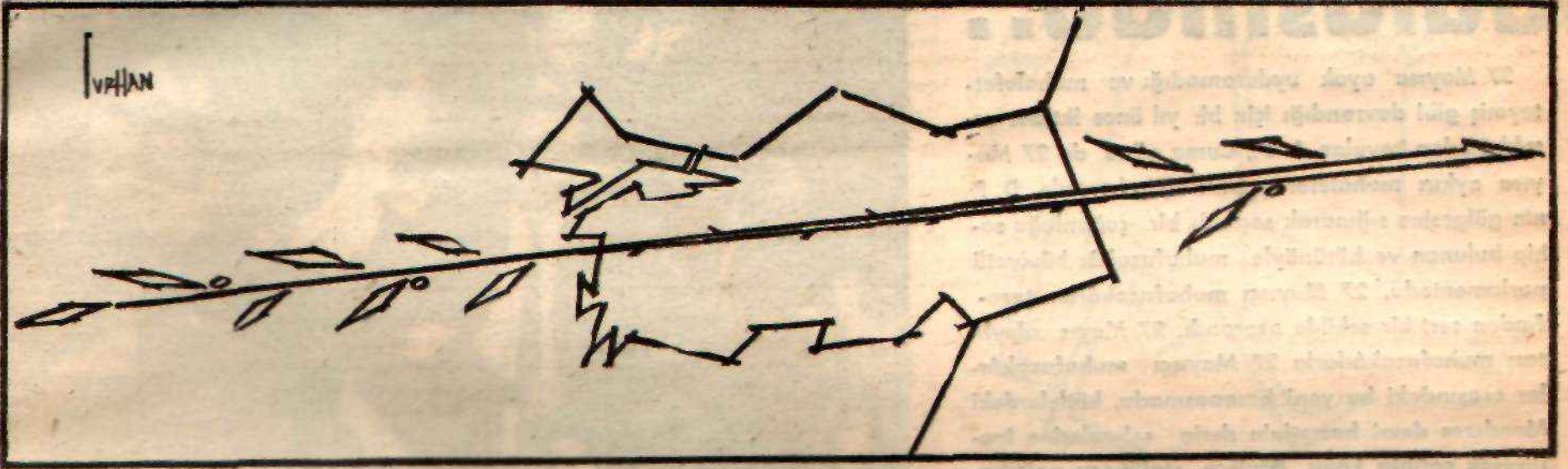
12.50 T.L.'dir. yılı için özel indirimli

abone tarifi: Yıllık 40 T.L. altı aylık 20

Üç aylık 10 T.L. dir. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN: Behar sütünde santimetresi 25 T.L. dir.

1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifiye ve pazarlığı tabiidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

«YURTTA SULH CİHANDA SULH»

BAKİŞ

İKİLİ İLERLEYİŞ

Eski namam Eski tas

Adalet Partisi gene tesbih böceği gibi toparlanıverdi. Son olayları parti içinde büyük sarsıntılar yaratmadığı söylenemez. Hele bu satırların yazıldığı sıralarda «hükümeti destekleyecek bir mutedil grup» hikâyesi gene dillerde dolasmaktadır. Ama bunun dışında, hiç şüphe edilmesin ki, büyük çoğunluğuyla bu partinin içinde devam eden eski oyunların yeni numaralarını seyredeceğiz.

22 Şubat tarihini hatırlayanlar o gecenin de malum çevrelerde yarattığı korkunun gün geçtikçe nasıl dağıldığını hatırlarlar. Alâim işareti verildiği an bembeyaz olan suratlar, zaman ilerledikçe yeniden yüzleşmeye yüz tutmuşlardı. 22 Şubatın gece yarısı her şeye «Evet» demek için hazır olanlar, olayla ilgili af kanununu bile reddetmeye kalkıştılar. Hükümetin gevşekliği yüzünden adigeçen kanunun Meclise sevkı birbuçuk ayı bumsa, bu süre içinde 27 Mayıs düşmanları yığınlarından sıyrılarak alabildiğine azıtmışlardı.

Son olayların aldığı istikamet de politika hayatımızda büyük bir değişme beklemiyenlere hak verecek gibidir. Davranışları ile sözleri arasında hiç bir uygunluk bulunmayan bir politikacılar kalabalığının kördövuşü ortasında bir âciz iktidar... Olayların ipini elinden kaçırmış ve sadece zinde kuvvetlerin tepkilerini izliyerek vakit kazanmaya çalışan bir zayıf iktidar... Ve bir Anayasa rejimi içinde 27 Mayıs karşı ihtilali can havliyle teşkilâtlandırmağa çalışan muhalefet...

İkili İlerleyiş

Bir şaşkınlığın içinde yuvarlanmaktayız. Meclisten aynı gün iki kanun çıkarıyor:

Biri 27 Mayıs'ın milli bayram olarak kabulü kanunu...

Öteki ise Kromit Şirketinin dolandırıcılıktan artı kalan borcunu vatandaş kesesine yükleyen meşhur kanun...

Ve bu ikili durumu siyasi hayatımızın bütün kesimlerinde görmekteyiz:

Bir yandan irtica yuvaları Anadolu'nun dört bucağında ağlarını daha sıkı örüyor. Ağalar ağahklarını perçinliyorlar. Öte yandan işçi sendikaları yavaş yavaş canlanıyor, gelişiyor...

Bir yandan Erzurum İmam ve Hâtip Okulunda müsbet bilimler protesto ediliyor...

Öte yandan Üniversite gençliği gericilerin yuvalarını darmadağın ediyor...

Bir yandan gerici müesseselerin büyük ilanları ile alabildiğine beslenen yaygın organları dal budak salıyor, ürüyor...

Öte yandan ileri düşünceli yazarlar basında ağır basmaya başlıyorlar ve Ata türkçülüğü savunan yayın organları git-tikçe daha itibarlı, daha sağlam adımlar atıyorlar...

Bir yandan halkın karanlıkta kalmasını isteyen politika erbabı kendilerine büyük bir faaliyet sahası yaratıyorlar ve güçlerini artırıyorlar...

Öte yandan halkın aydınlanmasını isteyen gençler şimdiye kadar görülmemiş bir inatla müesseseler kurup tutturmak ve kuvvenlendirmek imkânlarını buluyorlar...

Bir yandan eski devrin sıra sıra suistimal dosyaları kapatılıyor...

Öte yandan yeni suistimallerin ni kâyeleri halkın gözleri önüne seriliyor...

Bütün bu ikili ilerleyiş tablosunu daha da uzatmak ve genişletmek mümkündür. Toplumdaki bütün ilerici ve gerici kuvvetler sanki mukadder bir karşılamanın ilk ravunduna hazırlanır gibidirler. Arasira sokak gösterilerine kayan heyecanlanmalar toplumun gittikçe daha da ayrılan daha da şurlanan iki kesiminin kuvvet denemeleridir. Doğrusu ileri kuvvetlerin bütün kıpırdanmalarını yavaş yavaş kendisine gelen bir hasta adamın davranışlarına benzetebiliriz.

Hasta Adam

Bu çok iyi tanıdığımız deyim, bugünlerde Batı basınında yeniden dalgalan-

maktadır. Gerçekten de şu günlerde tam bir hasta adama benziyoruz. Hasta bir toplum, arasira ateşi yükseldiği için sıykıyor, kumldıyor. Kollarını oynatıyor bazan. Bazan ayaklarını oynatıyor. Bazan derin derin nefes alıyor. Bazan ağzından umut verici kelimeler döküyor. Bazan gücünün nerelere yettiğini anlamak istemişçesine belini doğrultma ya çalışıyor...

Biz yürekten inanıyoruz ki bu hasta adam bir zaman sonra yataktan çıkacak ve ilk adımlarını atacaktır. Vücutta ki sağlam kuvvetlerin mikropları temizleyeceğine inanıyoruz. Hele son olaylarda zinde kuvvetlerin kenetlenivermesi inarçları tazeleyen bir temiz hava estirmişti. Gençliğin seçtiği yol, Türkiye'yi kurtuluş götürcek ideallerin puslasına şaşılacak ölçülerde uygundur. Bunun içindir ki yukarıda anlattığımız ikili ilerleyişten sırf geri kuvvetler hesabına pıvan çıkarmayı kötümserlik sayıyoruz.

Bunun yanında çok partili rejim hesabına en büyük endişeleri taşıması gereken çevrelerin ağır sorumluluklarla karışık bulundugu da bir hakikattir. Anayasa düzeni içinde memleketin ilerici kuvvetlerinin teşkilatlanmasına ve güçlenmesine yardım etmek, artık her sorumlu vatandaş için kaçınılmaz bir borç haline gelmiştir. Türkiye'de dengeye hâkim kuvvetlerin neyi istedikleri, hangi yolu tuttukları 27 Mayıstan beri bilmiyoruz kaçınıcı kere oya kondu? Bunların hepsine verilen müsbet cevabı, hâlâ boş gözlerle seyreden bir iktidar, memleketin demokratik düzenini kurmak için eline geçen tarihi fırsatların hepsini kaçırmış demektir.

Umutlar büsbütün kesilmemiştir

Bütün bunlara rağmen bugün iktidara hâkim olan yetkililer büyük bir acz içinde olan biteni seyretmektedirler. Bunlardan bazı üyeler umum müdürlerle, müdürlerle şahsi çekismelerin kaprisleri içinde yuvarlanmaktadır, bazıları muhalefetin en müfrit kanadına taş çıkartacak hizip hikâyeleri içindedirler, bazıları ellerinden geldikince bir şeyler yapmağa çalışmakta ama şahsi gayretleri atâlet içinde ve ahenksiz bir iktidarı sürüklemeye yetmemektedir.

İsmet Paşa ise olayların üstüne yürümek âdeti olmadığından her zamanki gibi beklemekte, kuvvetler dengesinin karışıklı tepkileriyle iktidarın ömrünü uzatmağa gayret etmektedir.

Bu davranış neyi halledecektir? Şimdilik — üç yıldan beri hiç bir şeyi halletmiş görünmüyor. Tersine «ikili ilerleme» daha da kesin, daha da açık, daha da sıvrı. 27 Mayıs'ı tutan kuvvetlerle tutmayan kuvvetlerin duygularında en ufak bir yumuşama olmadığı gibi. Gerek vergi politikasında, gerek yatırım politikasında servet ve sefalet farklarını yumuşatacak bir tutum alınmadığı plânlanmanın bütün yetkili uzmanlarınca ortaya konmuştur.

Biz her halde tarihi akışın değişmeyeceğine inanıyoruz. Türkiye yaşamak için muhakkak ilerici kuvvetlerin zaferini sağlamak zorundadır. Ve sağlayacaktır da. Ama bu öyle bir zafer olmalı ki ekile edildikten sonra insanlar aldıkları sonuca bakıp Aristo gibi:

— «Zafer veya hiç» diye mırıldanmak duygularına kapılmasınlar.

Türkiyeyi cesur, açık, medeni usullerle bir ideale sürüklemek umudu hâlâ kaybolmamıştır. Bütün kaybolan fırsatlara rağmen.

İlhan
Selçuk

27 Mayısçı muhafazakârlar Devrimci 27 Mayıs kurtarmak iddiasında..

27 Mayıs ayak uyduramadığı ve muhalefet-
teymiş gibi davrandığı için bir yıl önce iktidar or-
taklığından kovulan A. P., Cuma günü de 27 Ma-
yıs aykırı muhalefet yapma gerekçesiyle D. P.
nin gölgesine sığınarak seçilmiş bir çoğunluğa sa-
hip bulunan ve bütünüyle muhafazakâr hüviyetli
parlamentoda, 27 Mayısçı muhafazakârlar tara-
fından sert bir şekilde azarandı. 27 Mayıs aleyh-
tarı muhafazakârlarla 27 Mayısçı muhafazakâr-
lar arasındaki bu yeni hesabaşmada, kütlelerdeki
Menderes devri hasretinin derin sebeplerine ine-
myerek satıhta kaldı. Böylece, statükocu politika-
miyerek satıhta kaldı. Böylece statükocu politi-
kanın iflâsı yaklaştı.

Adalet Partisinin Mecliste
yargılanmasından he-
men sonra, süt dökmüş
kedi rolündeki genel merkezin
muhalefetine rağmen, A.P. Sam-
sun Teşkilâtı, bir miting ter-
tipledi. Mitinge 10 binden fazla
insan katıldı.

Halkın sıkıntılarını, her za-
man gibi, alımlımsı tekerleme-
lerle istismara, sahne olan mi-
ting, Meclis müzakerelerinin,
A.P. saflarını sıklaştırmaktan
başka bir sonuç vermediğini
ortaya koydu. Zinde kuvvetle-
rin tepkisi karşısında, A.P. nin
bazı üst kademe yöneticileri-
nin sinmesi, selâmeti A.P. den
sıyrılmakta bulması mümkün-
dür. Fakat bunların yerini küt-
lenin arzulanı kabadayılar
almakta gecikmeyecek, Mende-
res devri hasreti sürüp gidecek
tir. Kütleye D.P. devrini unut-
turacak halkçı bir politika or-
taya konmadıkça, buhrandan
kurtuluş yolu yoktur.

Samsun mitingi bunu açıkça
gösterdi. Pankartlar, Menderes
hasreti ve İnönü düşmanlığının
ifadesiydi. «Büyük insan eser
bırakır. Milleti yükseltenler,
hiç bir zaman alçaltılamaz» gi-

bi dövizlerle Menderes devri
hatırlatılıyor ve D.P. nin me-
hur ettiği sloganlarla İnönüye
çatılıyordu: «Ey paşa paşa, kızı
la olma paşa. Mareşale yapmanı
unutmadık. Bu kaçınıcı iktidar,
ne zaman doycaksın. Vatanda-
ş iş yok, tahsildara iş çok.
Zeytin 10 liraya, kaptan oturdu
karaya. Ben, ben yok, milli i-
rade var.»

Bu arada, tabii ki af sakızı
da unutulmadı: «Paşaya af lâf
tadır, adaleti raftadır. Affı is-
tismar etmiyoruz, millet olarak
istiyoruz». Zinde kuvvetler ise,
mutad üzere kötülendi: Nevzat
Tümer adlı bir hatip «Lânet
olsun böyle ilericiliğe» diyordu.
Bu konuşmalardan birkaç sa-
at önce Başbakan İnönü, Mec-
liste «Birkaç senede dünyanın
hayretini ve takdirini çekecek
bir ilerleme kaydetmişizdir...
Bazı teşekküller, hafiflik ve ih-
tiyatsızlıklarıyla, meydana çı-
kan kötü niyetleriyle, bütün i-
tibarlarını kaybetmişlerdir...
Bizce memleket huzur verecek
başlıca çâreyi, siyasi hayatımı-
za istikamet veren teşekkülleri
mizin sağduyusunda aramak lâ-
zımdır. Bu genel görüşme, he-

Millet Meclisindeki genel görüşmelerde kavg...
Kıran kırana!...

pimize yeni ufuklar açmıştır...
Bu buhran bir defa daha de-
mokratik imanın zaferiyle bit-
miştir... Bu görüşmelerden bu-
yük bir demokratik zaferle çı-
kılıyorsunuz.

Görünen köy...

İnönünün bu artık alıştı-
mız çok iyimser söyleviyle ka-
panan genel görüşme tama-
men YÖN'ün geçen sayısında
ileri sürdüğü tahminlere uygun
şekilde cereyan etti.

Başarılı bir parlamento ada-
mı olduğunu bir defa daha is-
pat eden İçişleri Bakanı Hıfzı
Oğuz Bekata, A.P. ve A.P. mil-
letvekilleri ve senatörlerinin,
Ordu ve 27 Mayıs aleyhtarı
davranışlarını delilleriyle orta-
ya döktü. Ordunun görüşünü
dile getiren Milli Savunma Ba-
kanı İlhami Sancar da, Bekata-
yı tamamladı. Fakat bu delil-
ler, bilinmeyen şeyler değildi.
ve çoğu gazete sütunlarında ön-
ceden yayımlanmıştı. Hükümet
ve savcılar, Ordu ve 27 Mayıs
aleyhinde bu davranışlara, o
tarihlerde seyirci kalmışlar, bun-
ların suç olduğunu nedense şim-
di hatırlamışlardı... Bu sebep-
le, hükümet ifsaatı beklenen te-
siri yaratmadı. Parti organla-
rından Zafer gazetesinin bile,
«tulûat kumpanyasının ibişi»
diye bahsettiği A.P. sözcüsü
Tahsin Demiray'ın konuşması
çok daha tesirli oldu. «30 günde
kurulan partinin hâli böyle ol-
ur» diyen Demiray, A.P. aleyh-
hinde en kuvvetli konuşmayı
yaptı. Demirayın bu beklenme-
dik tulûat gösterisinden sonra
çöken milletvekillerini kuvvet-
lendirmek ve partinin itibarını
kurtarmak işi Gökhan Evliya-
oğlu'na düştü. Evliyaoglu, bu
görevi başarıyla yürüterek, par-
tinin yıldızı hâline geldi ve ye-
diği dayakla da parti içi duru-
munu kuvvetlendirdi. Evliya-
oğlu, «Bir parti grubu adına A-
dalet Partisi, D.P. nin devamı
olmak gayretiyle itham edildi.
Halbuki bugünkü koalisyon
Başbakan yardımcısı Ekrem A-
lican; vaktiyle Yüksel Mende-
res ile kolkola resimler çekti.

mişti. Bugünün İmar ve İskân
Bakanı Fahrettin Kerim Gök-
ay, Anayasanın oylanması sı-
rasında, kırmızı oylar da be-
yaz oylar kadar şerefli, de-
mişti. Bölükbaşının seçim gay-
retleri de ortadaydı. Neden bun-
lar unutuluyor da, sadece A.P.
suçlu görülüyor, sadece A.P. ye
çatılıyor. İnsan parti değiştirir
veya hükümet safına geçerse,
karakter mi değiştirir, samimi
yet mi kazanır?» diyordu.

Evliyaoglu'na hiç değilse bu
bakımdan hak vermek lâzım-
dır. Bayara Parti Genel Sekre-
terinden ve Senato ve Millet
Meclisi Grup Başkanlarından
kurulu resmi bir heyet gönde-
ren Yüksel Menderesli Y.T.P.
mâsum, tek suçlu ise A.P. dir
tezi, savcı rolündeki hüküme-

tin iddianâmesinin değerini çok
düşürdü.

Yarım gerçeklerle ortaya çı-
kış, sadece siyasi bir manevra-
nın bahis konusu olduğu intı-
bânı yaratarak, dâvâyı zayıf-
lattı.

Evliyaoglu'nun konuşmaları,
suçlu sessizliği içindeki A.P.
grubunu kendine getirdi ve
cesaretlendirdi. Evliyaoglu,
gençliğe «Sürü» diyor ve «iki
şehrin iki caddesinde olaylar
başka bir şekilde, diğer şehirle-
rimizde ise, bunun tam aksi is-
tikametinde tezahür edebilir»
sözleriyle de karşı ihtilâl tah-
riklerine devam ediyordu. A.P.
saflarında geniş tasvip gören
bu sözler, huyunun huyundan
kolay kolay vazgeçmeyeceğini
göstermektedir.

DURUM

Millet Meclisindeki genel görüşmeler sırasında
içinde bulunduğumuz buhranın gerçek sebep-
lerini CKMP sözcüsü Mustafa Kepir, şöyle dile
getirdi:

«Acı gerçek odur ki, bugün 20 milyon Türk, 40 ilâ 50
bin muhtarlık hâlinde uçsuz bucaksız Anadolu toprakların
da âdeta kaybolmuştur. Yolsuz, vasıtasız, muhaberesiz ve
binnetice birbirinden ve dünyadan habersiz bu milyonluk
kitleler kendi kaderlerine terkedilmiş, kifaflı nefse ve idâ-
mei hayata tevekkülle gayret harcamaktadırlar. Bütün
Türk aydınlarına hicap vermesi gereken bir iptidailik ve
yoksulluk içinde bocalamaktadırlar. Ehemmiyetlice bir
kısmı kazma ile keven söküp bu suretle elde ettiği toprağı
gene kazma ile arpa ekerek bir günlük rızık peşinde koş-
maktadırlar. Hayat seviyesi biraz daha yüksek olanları da
dahil, cümlesi korkunç bir manevi karanlığın dehşetlerinde,
münevverlerin alâkasını kanı ve canı pahasına müdafaa ve
muhafaza ettiği memleket idârecilerinin namuslu kılavuzlu-
ğunu beklemektedir. Biz ne yapıyoruz, arkadaşlar? Bu ma-
sum ve bu mazlum kitleyi kör nefsimizin, hasis menfaatle-
rimizin, bir türlü tatmin edilmeyen ihtiraslarımızın ve hiç
sönmiyen kinimizin üretme ve üretilme alanı olarak kul-
lanmaktan çekinmiyoruz.

Vatansızlık bu mudur? Millet ve memleket sevecilik
bu mudur? Atatürk ilkelerine bağlılık bu mudur?»

Milli Savunma Bakanı İlhami Sancar
Ordunun görüşünü açıkladı

Şimdi ne olacak?

Hükümet, ciddi hiç bir tedbirle ortaya çıkmamaktadır. Dü kûmetin tedbiri, kanunları daha sıkı şekilde uygulamaktan iba rettir. Bu sebeple, Bakanların konuşmaları ihbar sayılarak, bazı ateşli A.P. milletvekilleri hakkında savcılar takibata geçecek ve bunların dokunulmazlıklarının kaldırılması istenecektir. Mesele Meclise gelinceye kadar, hava yumursarsa, dokunulmazlığı kaldırma tehditlerinin lâfta kalacağı aşikardır. Her hâlükârda A.P. kalacaktır. İnönü, bundan sonra da uslu durmazsa, A.P. nin kapatılması için Anayasa Mahkemesine gidileceğini imâ ederek, A.P. nin kalacağını belirtmiştir. A.P. uslanacak mıdır? İnönü, son olayların A.P. nin itibarını kırdığı, dolayısıyla seçim şansını azalttığı inancındadır. İnönü, kapanış konuşmasında, «sözlerimin bir hayale değil, bir gerçek teşhise dayandığını anlamak için son 15 günün hâdiselerinden sonra memleketi hâkim olan havaya bakmak kâfidir. Bazı kimseler ve bazı teşekküller, hafiflik ve ihtiyatsızlıklarıyla, meydana çıkan kötü niyetleriyle, bütün itibarlarını kaybetmişlerdir. Bu na mukabil doğrunun ve iyinin peşinde olanlar tahmin edilmeyecek güç kazanmışlardır» diyordu.

Bu iyimserliğe katılmak güçtür. Samsun mitingi ve vatan sahindeki nabız yoklamaları bunun aksini göstermektedir. Kütlelere Menderes devrinin hasretini unutturacak bir yeni gidişten korkulduğuna göre, bunun başka türlü olmasına da imkân yoktur. Sadece varlıklı kimseler ve imtiyazlı durumlarını devam ettirmek isteyen A.P. üst tabakalarında ki bir avuç insan, zinde kuvvetlerin bir müdahalesinin ya ratabileceği rizikolardan ürkererek, A.P. den uzaklaşmışlardır. Yalnız bu çevreler, 1957-60 devresinde çok şiddetli bir muhalefet yapan C.H.P. den de korkarak kaçmışlar ve hat ta daha kârlı ve emniyetli buldukları Vatan Cephesi saflarına katılmışlardır. İnönü, o tarihlerde, bunlar hakkında, «Vaziyeti bahane ederek daha geniş kazanç peşinde koşanların hareketini tahfîle lüzum yoktur. Onlar, beğendiklerini yaparlar. Ama hareketlerinin kendilerine daha fazla kazanç değil, sadece dert sağlayacağını görecekler, ticaret hayatın da kumar oynamanın âkibetlerine en kısa zamanda katlanmak zorunda kalacaklardır. Bu husustaki kararımızın değişmez mahiyetini burada belirtmek isterim» diyordu.

A.P. den kaçanlar, 1960 dan önce C.H.P. den kaçanlardı. C.H.P. ise o tarihlerde en kuvvetli günlerini yaşıyordu. Bu kaçanlar, kütlelerdeki huzursuzluğu kaldırmaz ve bu huzursuzluğu istismar edenlerin kuvvetini araltmaz. Esasen vur gun devri hasretlilerinin sinisi ve kaşığı da geçicidir.

Cumhuriyet'te Evet Güre, şu bu durumu iyi bir şekilde ortaya koymaktadır: «Görülmektedir ki, bütün bu gürültüler, A.P. teklifinde ümit edilen değil, ümit edilmeyen etkiler yaparak, bu cephenin safları etkilerinden daha fazla sıkışarak, düşmanlık hisleri daha da artacaktır. A.P. den birkaç aklı başında kişinin kopması da bu hususta, bu gürültüye değdiremez. Nispet, gerçek olarak, ortada durum gerçek hatalar veya kur suz idareler sayesinde Adalet Partisine bağlanmış bir büyük kütlenin tutunu, tarvip edip et YÖN, 10 NİSAN 1963

Emri hazır!...

Adalet Partisinin işte o cephesinden bir maruf kişi, gençliğe:

— Sürü!... demiş.

Anladık demiş... Ama maazallah gençlik kırk yıl da bir bu zatın sözünü tutar da sürümeğe kalkarsa kimi ve nasıl sürür? On dan haberi var mı?

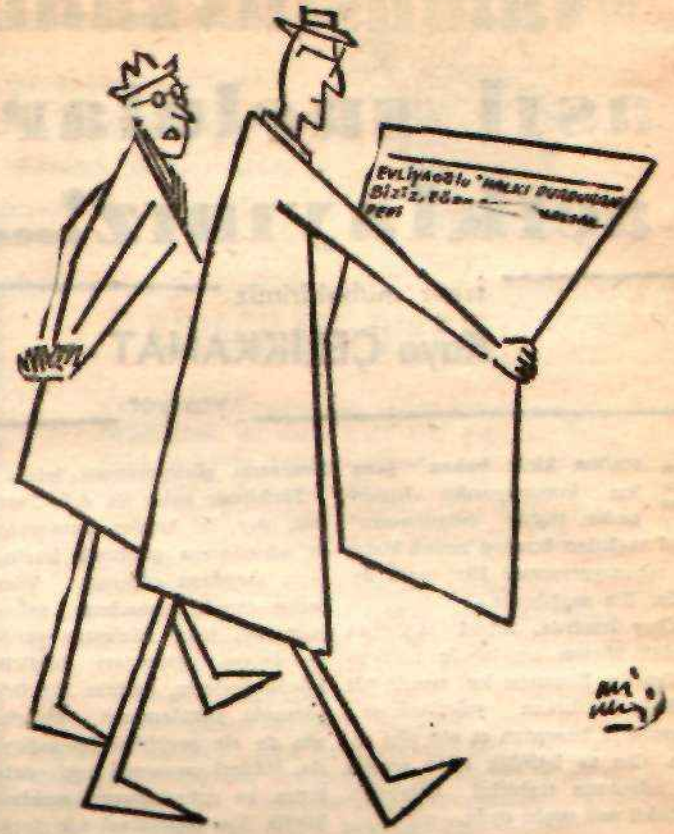
memesi meselesidir. Görünüş odur ki, artık kütleyi yöneten parti teşkilâtı, çoğunlukla aklı başında olan A.P. lilerin değil, 27 Mayıs, Anayasanın temel anlayışına karşı olanların arkasındadır veya bu anlayışa getirilmiştir.

Evet, kütleler bu anlayışa getirilmiştir ve bu anlayıştan ancak yüzde yüz halkçı bir iktisadi ve sosyal politika sayesinde kurtarılabilirler. Ama ne var ki iktidar, dün İnönünün fazla kazanç peşinde koşmakla suçlandırıp, bunun âkibetlerine en kısa zamanda katlanacaklarını, «değişmez bir karar» halinde açıkladığı mutlu azınlık

zırık devresi zarfında Türki yeye yardım işini ele aldılar. Mesele Altıların konsorsiyumu, bunun dışında bir iştiraki olmayacağı için son derece önem liydi.

Toplantıda, Alman görüşü ile Almanlara karşı olan görüş çarpıştı. Alman temsilcisi, Türkiyenin geniş çapta yardımına muhtaç olduğunu, bu memleketin Yunanistan'dan çok kötü iktisadi durumda bulunduğunu, Yunanistanla Türkiye'yi muka yese etmekten kaçınmak gerek tiğini belirtti. Ama öteki ba kanlar, Yunanistan'a verilen miktardan fazlasına yanaşmak niyetinde değildi. Hollandalı Bakan Lahr, «Hazırlık devresi için 125 milyon dolar verelim. Hazırlık devresi uzarsa 25 milyon dolar daha verilir» diyor du. Hazırlık devresi 5 yıl oldu ğuna göre, Altıların yıllık or talama yardımı 25 milyon do ları aşmıyacaktır. Bu çok önem siz bir rakamdır.

İtalyan delegesi ise, 125 mil yon dolar fikrini benimsiyor ve «150 yi Hükümetim asla a şamaz» diyordu. Fransız Dışiş leri Bakanı da, «150 milyon dolar yeter» diyordu. Ona gö re, Türkiye'nin dertleri Yuna nistan'dan çok büyüktü. Ama Altılar, bu yardımı Parlamento larından geçirmek zorunda ol

— TEVEKKELİ İLERLEYEMİYORUZ...

Başbakan İnönü, Meclis'te Bekate'yı dinliyor
«İddianame zayıf..»

ğın politikasını yapmaktadır. Mutlu azınlığın yararına bir politikanın ise halkçı olabilme sine imkân yoktur. Bu sebeple, kütlelerin Menderes devri hasreti şeklinde ortaya çıkan derin sosyal buhran, bütün siyasi tezahürleriyle birlikte sürüp gitmekte ve 27 Mayıs devam etmektedir.

Brükselde başarısızlığa uğradık

Müsterek Pazar Bakanlar Kurulunun bu hafta başında Brükselde yaptığı toplantı, Prof. Besim Üstünel'in yardım konusundaki görüşlerine tamamen hak verdirecek şekilde geçti: Altılar, Almanya hariç Türkiye'ye önemli bir miktarda yardım yapmaya kat'iyen niyetli değildir. Bu sebeple, konsorsiyumda Sam Amca ve Hans Amcadan gayri Batılı amcalarımızın yardımlarının sem bolik mâhiyetinde kalacağını şim diden söyleyebiliriz. Son toplantıya dair güvenilir Batı gazetelerinde çıkan haberler bu nu açıkça gösteriyor.

Brüksel'de Altılar, 5 yıllık ha

TOPRAK REFORMU NE ÂLEMDE ?

Cavit Oral'ın tasarısı beğenilmedi. Yeni Bakan Mehmet İsmen, eskisini rötüğe tâbi tutarak, yeni bir Toprak Kanunu Tasarısı hazırladı. İsmen tasarısı şimdiki, büyük bir gizlilik içinde, bakanlıklarca inceleniyor.

Yeni tasarının eskisine nazaran bazı ileri hükümler taşıyor:

1) Arazisi istisnâ edilecek şahıslara bırakılan arazi miktarı daraltılmıştır. Ancak mer'a olarak kullanılmaya elverişli arazide azami genişlik 5 bin dönüme indirilmiştir. Ekiye elverişli arazide azami genişlik 2 bin dönümdür. Birinci sınıf arazide ise, azami hudut 250 dönüme kadar inmektedir.

2) Tasarıya, kooperatifiçiliğin gelişmesini sağlayacak yeni hükümler konmuştur.

3) Kamulaştırılan arazide, ağaların elindeki takdir komisyonlarının çok yüksek bedeller biçmesini önlemek için, bir ezami fiyat listesi tasarıya eklenmiştir. Komisyonlar, bu fiyatın üstüne çıkamazlar.

4) Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten sonraki temlikler, müteber değildir.

5) Gerici toprak reformu mahkemeleri kurulacaktır.

Oral tasarısına göre, bütün bunlar ileri hükümler. Fakat yeni tasarısı da, gittikçe artan toprak sıkıntısına çare bulacak nitelikte değil. Reform bölge ve çok yavaş uygulanacak. Hedef, topraksız biran önce toprak sahibi yapmaktan çok, mevcut tarım yapısını değiştirmedir için zengin daha zengin edecek tarım reformunu gerçekleştirmek. Esasen kalkınma planı da, 5 yıllık bir devre zarfında, toprak reformu için 50 milyon liralık bîryatırım öngörüyor. İstisnâ bedelleri bakımından bir ödenek yok. Anayasanın «Gerçek değer» hükmü de, toprak reformunu önleyen büyük bir engel.

Bu durumda, kâğıt üzerinde nisbeten ileri toprak kanunları hazırlansa bile, topraksız köylü toprağa daha uzun zaman kavuşamayacak.

dukalarını unutmamalıydı. Parla mentolar, hiç şüphe edilmesin, büyük çapta yardıma asla rıza göstermeyeceklerdir. Böylece, Alman temsilcisi yalnız kaldı ve yardımın toplam miktarı üzerinde anlaşamayan Altılar, ciddi hiç bir karar almadan dağıldılar. Zira yardımın miktarı bilinmeden nasıl paylaşılacağını tesbit etmek imkânsızdı. Mali mesele çözülmeyen ise, belli başlı ihraç mallarımıza bazı tâvizler tanıyacak olan ticari anlaşmaya geçmeye Altılar yanaşmıyordu.

Altıların Bakanlar Kurulu, yeniden 7-8 Mayıs'ta toplanacak ve bu konuda bir karar almaya çalışacaktır. Durum çok ümitli görünmüyor. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'in İtalya seyahatının, parlak dostluk nutukları çekmekten öteye gitmediği böylece anlaşılabilir oldu. Fakat ümit yine de iki taraflı siyasi temaslarda, Türk Hariciyesi, iş paraya gelince akrabalıklarını unutan Batılı amcalarımıza kesenin ağzını açtırmak için eskiden olduğu gibi «Biz, Batının en imanlı savunucularıyız. NATO'nun Doğu kalesiyiz. NATO için yüz binlerce asker besliyoruz. Bütçemizin dörtte birini savunma ya harcıyoruz» şeklinde dil dökecekler.

S. K. D.'nin İstanbul ve Diyarbakır şubesi açıldı

Sosyalist Kültür Derneğinin İstanbul ve Diyarbakır şubeleri kuruldu. S.K.D. Diyarbakır şubesinin açılışında Profesör Sadun Aren, «Günümüzün gerçekleri ve sosyalizm» konulu bir konferans verdi, dinleyicilerin sorularını cevaplandırdı.

S.K.D. İstanbul şubesinin mütegebhis heyeti de bu haftanın başında teşekkül etti, vilâyete resmî müracaat yaptı. İstanbul mütegebhis heyetinde Avukat Nihat Türel (Başkan), Eski Başbakanlık Müsteşarı Necip San (Teşkilâtlanma ve koordinasyon), Asaf Ertekin (Sekreter) görev aldılar.

«Namusluysanız asıl suçluları açıklayınız!...»

İzmir muhabirimiz

Kaya ÇELİKKANAT

yazıyor

Etrafına kinle bakan genç kız konuşuyordu: «Bizleri neden teşhir ediyorsunuz? Asıl suçluları bırakıp neden bizimle uğraşıyorsunuz? Biz suçlu değiliz. Biz mağduru.»

Olay İzmirde, İkinci Şubenin Ahlak Masası servisinde cereyan ediyordu. Konuşan kız, zengin bir erkeğe satılırken yakalanmıştı. Kendisini kasaptan et alır gibi sırtın alan ve istihlak eden zengin iş adamının teşhirini istiyordu. Çünkü asıl suçlu oydu.

Sosyal skandal

Durmadan ağlayan küçük kızlar, İkinci Şubede ifade verirken «Biz masumuz» diye konuştuk. 16 yaşındaki bir kız ise, hicrara hicrara ağlıyor: «Bu hafta nişanlanıyordum. Nişanım dışarda bekliyor. Mahvoldum. Ne olur fotoğrafımı çekmeyin!» diyordu.

İkinci Şube, bir ana - baba günnü andırıyordu. Beyaz kız tişörtü yapan bir şebekenin tuzağına düşen ve yaşları 13 ile 17 arasında değişen kızların aileleri kapıda çocuklarını bekliyorlardı. Yaşının onbeş olduğunu söyleyen fakat 10-11 yaşlarında görünen küçük bir kız da İkinci Şube memurlarına soruyordu:

«Beni buraya neden getirdiniz. Ben size ne yaptım?»

O kimseye bir şey yapmamıştı hakikaten... Fakirdi. Çok güzel giyinen arkadaşları vardı. O da güzel giyinmek istemişti. Fakat babasının onu değil giydirecek, okula gönderirken eline bir kaç kurus harçlık verecek kudretli de mi yoktu. Sonra onu bir «hanım teyzeye» götürmüşlerdi. Hanım teyze ona elbiseler almıştı. Sonra çok büyük bir işhanına gitmişlerdi. Son derece konforlu bir yazıhaneye girmişlerdi. Dedesi ya şındaki bir adam ona kokakola içirmişti. Ve körpe kız buradan sonrasını kendi ifadesiyle şöyle anlatmaktaydı:

«İkinci bardak kokakolayı içtikten sonrasını iyi hatırlamıyorum. Yalnız elbiselerimin çıkarıldığını vücudumda kocaman ellerin dolaştığını hissettim.»

Geçim sıkıntısı

Meydana çıkarılan gerçek korkunçtu. Derinleştirilen tahkikatlar, bu toplumsal yarannın, «Genç Kız Ticareti» rezaletinin asıl suçlularını da, tamamen o masa bile meydana çıkaracaktı. Alınan ifadeler, bir avukatın yanında çalıştığı, kendisine râm olmıyan bir kızın derhal işine sor verdiğini ortaya koyarken, başından geçen maceranın toplam için ne büyük bir facia olduğunu keskinleştiren ve sözlerine sık sık «Ne yapalım? Oldu bir kere.» diyerek ara veren 16 yaşındaki sarışın ve güzel kız şunları anlatıyordu:

«Geçim sıkıntısı çekiyorduk. Babam diğer kardeşlerime ve bana bakamayacak durumdaydı. Harçlık istemediğim zaman ailem bu işi memnun olurdu. Sonra mı?

Sonrasını görüyorsunuz işte.»

Türkiyede eşine ilk defa rastanan olay, iki kardeş kızın zengin iş adamlarına satılmak istenmesiyle meydana çıkmıştı. Vücutlarını zengin kimselere satmak suretiyle, fakir ailelerine yardımını olmaya çalıştıkları bildirilen küçük kızların, birinin bir ibbar sonunda yakalanması diğerlerinin de ele geçirilmesini sağlıyordu. İfadesi sırasında suç ortaklarını ve arkadaşlarını açıklayan küçük kız toplumsal bir faciayı ortaya çıkarıyordu. Bu işi neden yaptığını dahi bilmiyen küçük kızın geliş güzel konuşmaları, İzmirde bir şebeke tarafından «Beyaz Kız Ticareti» yapıldığını ortaya koymuştu. Olaya derhal el koyarak tahkikatı derinleştiren İkinci Şube Ahlak Masası memurları, bir haftalık çalışmadan sonra; bir kısmı öğrenci, bir kısmı ana - babasız, bir kısmı ana veya babasından çeşitli sebeplerle ayrılmış, fakat hepsi de fakir 30 a yakın küçük kızın, İzmirdeki bazı zengin kimselere satılmakta olduğunu tesbit ediyordu. Fuhusa sevk edilen bu çok küçük yaşta kızların büyük kısmı ifadelerinde, körpe vücutlarını satmak suretiyle ailelerine ekonomik yardımda bulunduklarını açıklıyorlardı. Muayeneye gönderilen ve yaşları 13-17 arasında değişen kızların bir kısmının kadın olduğu, bir kısmının ise «başka türlü» münasebetlerde kullanıldığı anlaşıyordu Olay bundan bir kaç yıl önce Fransada cereyan eden «Pembe Baleler Skandalı» nı hatırlatmaktaydı.

Ya bilmiyenler?

İkinci Şubenin bir odasına tıkılan kızlar, ağlıyor, güllüyor. fotoğraflarını çeken gazetecilere saldıyorlardı. Adliyeye götürülürken birbirlerini gizleyerek resimlerinin çekilmesini önlemeye çalışıyorlardı. Bir çok ailenin perişan olması ile sonuçlanan büyük skandala adı karışan kızların aileleri İkinci Şubede ıstırap içerisinde bekliyor, kızının durumuna dayanmayan bir anne merdivenlerde yığılarak bayıp kalıyor du. Kızlar arasında tecrübe bakımından belirli farklar da görülüyordu. İki küçük kızdan biri, «Ne olduysa arkadaşlarımın yüzünden oldu!» diye kendisini savunmaya çalışırken, diğeri fütursuzca konuşuyor, «Mal benim değil mi? İstersem çabaya takar yırtarım» di yordu.

Olayla bizzat ilgilien İzmir Emniyet Müdürü Hüseyin Talay, devam eden tahkikatın meydanı kız sayı bakımından korkunç bir bilanço çıkarmasından duyduğu endişeyi belirtiyordu. Bir çok aileyi mänen yıkan bu esef verici olaylar zincirine yenilerinin eklenmesine muhakkak nazarı ile bakılmaktaydı. Ele geçirilen küçük kızların verdikleri ifadeler de, bu konuda henüz meydana çıkarılmıyan gerçeklerin, meydana çıkarılanlardan çok daha korkunç olduğunu gösteriyordu.

«Söke'li üç zamparanın adı neden açıklanmıyor?»

Toplumsal düzensizlik

Devam edilen tahkikat 65 yaşındaki bir tüccarın torunu yaşında ki kızın satın alarak kirlittiğini ortaya koyarken; nişanlı olan bir avukatın da bu kızlardan biri ile münasebette bulunduğunu meydana çıkarıyordu. Küçük bir kız kirlittiği iddiasıyla sorguya çekilen zengin avukat, bittin bir şekilde verdiği ifadede sonra, bifenin teminli (!) atmak üzere doğruca nikâh dairisine gidecekti.

Fakir kızlarla zengin iş adamları arasında cereyan eden bu münasebetlerde avukatlar, terziler, tüccarlar, malî müsavirler, emlak komisyoncuları gibi meslek sahipleri vardı.

Ancak bu toplumsal yarannın, sadece kızların çektiği geçim sıkıntısından, sadece bazı iş adamlarının ahlaki yetersizliğinden, sadece ailelerin kızlarına göz - kulak olmamasından meydana gelmediği anlaşıyor. İşin içinde bir temelden bozukluk, bir toplumsal düzensizlik olduğunu ilgililerin bu konuda basın mensuplarına verdikleri bilgiler ortaya koyuyor. Ve işin acı tarafı, mağdurlar teşhir edilirken, suçlular hakkındaki tahkikatın gizli tutulmasıdır.

Zavalı masum kızlar teşhir edilirken, asıl suçluların isimleri büyük bir titizlikle gizlenmekte ve bu kalantar zamparaların ifadeleri, kimseye hissettirmeden mahallelerine yakın karakollarda almaktadır.

Hadî diyelim ki, bütün kapitalist ülkelerde, oturdukları yerden milyonlarca kazandıkları için canları sıkılan ve can sıkıntısını yüz kızartıcı ahlaksızlıklarla gidermeye çalışan zampara sömürgeci çıkar. İnsanın insanı sömürmesi ne dayanan kapitalizmde, ahlak sağlam zemin üzerine oturmaz ve para hemen hemen her şeyi satın alır.

Ama bir toplumda ki, hiç bir suçu olmayan aldatılmış çocuklar caniler gibi teşhir edilir ve asıl caniler gizlenir, o toplum çürümeye yüz tutmuş demektir. Sonra da açık rejim ha... Geç efendim geç...

Yargıtayın kararı ve Sam Amca

Yargıtay, Tuslog'un dava edilebileceğine karar verdi, fakat Tuslog, Yargıtayın kararını dinlememekte ısrar ediyor. Türk hükümeti, hiç bir hukuki mükellefiyet olmadığı halde Amerikan firmalarının alacaklarını millete ödetmek için kanun tasarıları hazırlarken, Tuslog, Yargıtayın kesinleşmiş kararına bile at dırış etmiyor.

Geçen yazımızda bildirdiğimiz Yargıtayın kararı şu: «Kuzey Atlantik anlaşmasına taraf devletler arasında, (Kuvvetlerin statüsüne dair sözleşme) ye Türkiye ve Yunanistanın katılması konusunda ki 20.8.1952 günlü belgenin 4. maddesiyle bu kurulun Tüzel kişiliği bulunduğu, tasarrufa, mahkemelerde dava açmaya yetkili olduğu kabul edilmiştir. Bundan başka askeri karargâhların statüsüne ilişkin protokolün üçüncü maddesinin ikinci bendinde de Kuzey Atlantik sözleşmesinin 9. maddesinin 4. bendinin uygulanmasında bir müttefik karargâhın (Bir kuvvet) sayılacağı kabul edilmiştir. O halde 6379 sayılı kanun hükümleri uyarınca, Türkiye'de bu kanun kuvvete (Tuslog) a yöneltilen davada Amerika Birleşik Devletleri hükümeti değil, İş Kanununun 1. maddesi hükmüne işveren vekili veya davalı Tüzel kişilik, kanun yoluna başvurulabilir.»

Meselenin burada kapanması ve Yargıtay kararı ile dava edilebileceği anlaşılan Tuslog'un İncirlik Hava alanı işçilerinin mahkeme kararıyla kesinleşmiş alacaklarını ödemesi gerekmez mi? Fakat hayır. Tuslog, yeniden kararı tebellüğ etmeyi reddediyor. P.T.T. müdürü, «yabancılarla tebligat yapılamaz» diye diyor. Bunun üzerine işçilerin avukatı Kayhan Karagü, savcılığa baş vuruyor ve tebligat kanununun 21. maddesine göre tebligat yapılmasını sağlıyor. Bu maddeye göre, ilgilinin görebileceği bir yere asılmak suretiyle, tebligat yapılmış sayılır.

Savcılığın emri üzerine, tebligat memuru jandarmayla İncirlik hava alanına gidiyor ve son bir defa hava alanı yetkililerine kararı tebellüğ edip etmeyeceklerini soruyor. Cevap, hayırdır. Bunun üzerine karar, sivil Personel Müdür lüğü kapısına asılıyor. Fakat yine de aldırış eden yok. Tuslog, Türk mahkemelerinin kesinleşmiş kararını dinlememekte azimli!

Hükümet olan bitene seyirci kaldığına göre, Sam Amcadan Türk mahkemelerinin kararlarına karşı biraz saygı istesek, acaba fazla mı saygısızlık etmiş oluruz?

Avukat Kayhan Karagü Galip sayılır...

Salon ağaları

Bazı mutavassıtların, halkın eğlencesine kadar el attıklarını ve kendilerine has usullerle sanat ve düşünce hayatını bile nasıl baskı altında tuttuklarını, Türk basını, Cuma günü özel bir seansta seyrettiği «Şehirdeki Yabancı» adlı film dolayısıyla öğrendi.

Halit Refig'in rejisörlüğünü yaptığı «Şehirdeki Yabancı», ihalelerdeki yolsuzluktan sarı basına, madenlerdeki iş emniyetinden işçinin geçim derdine kadar pek çok günlük meseleyi başarılı bir anlatımla perdeye çıkarmış. Ama gelin görün ki, devlet sansürünü aşan bu film, özel teğebbüsün sanata koyduğu sansürü bir türlü geçmiyor; Salon sahipleri, düşün celerine uymayan bu filmi programlarına almıyorlar. Bir fikir ve sanat eserini teneke kutular içinde hapse mahkûm ediyorlar.

Fikir hürriyeti var mı, yok mu diye tartışanlara işte bir küçük örnek...

Kavel dayanışması

İşçi dayanışmasının bir örneği olarak, çalışma hayatımızın en önemli bir olayı olarak anılacak Kavel grevi ile ilgili bir davanın duruşması, YÖN'ün bu sayısını yayınladıktan bir gün sonra basılacak. Davanın onbeş tutuklu sanığı var. İddia, polise karşı koymak ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefet. Mesele artık Türk hakiminin önüne geldiği için, adaletin icaplarına göre sonuçlanacağına şüphe yok.

Olayın dikkate değer tarafı, uzun süreli mücadele dayanışmasının gevşememesi. İşçiler, Kavel'i arkadaşlarına yardımında suurlu bir ısrar gösteriyorlar. Tutuklu işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçları, Maden - İş'in yürüttüğü yardım kampanyası ile karşılanıyor. Bu dayanışma, işçiler aydınlar ve hattâ işverenler tarafından dikkatle izleniyor. Bakın, meselâ İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteri, «İşveren» dergisinde bu konuda neler yazıyor: «Kavel ihtilâfı, bentlerini yıkıp etrafa taşma tehlikesi gösteren ve ancak son anda insan üstü gayretlerle yatağına sokula bilen bir nehir gibi suursuz ve kontrolsüz bir hareket halinde memleket sathına yayılma istidaıyla çalışma hayatında kader birliği yapmış insanlara 35 buharanlı gün yaşattıktan sonra v.s.»

Haklarını aramak isteyen işçiler, İş Kanununun 13 ve 16. maddelerine göre kapı dışarı bırakan, gerekçe olarak «huzur bozma» yı gösteren, işsiz bırakma tehdidiyle işçileri sendikalarından istifa ya zorlayan, ellerinden istifa mektupları alan kimselerin, işçilerin suurlu ve müesir tepkisine «suursuz» sıfatını takması, olayın anlamını değiştiremez. Kim ne derse desin, Türk işçisi uyanma yolundadır. Haklarının neler olduğunu bilmektedir ve bu hakları elde edecek güce doğru ilerlemektedir. Uyanış suuru içinde yapılan mücadelede, arzu edilme yen olayların başa gelmesi mümkün değildir. Ama hak için yapılan bir savaştan sonra, eğer mazide bir kaç haftalık hapisane hayatının hatırası kalacaksa, bu, işçi çocuklarına kalacak şerefli bir mirastır.

Ağaç, hukuk ve insan

Ormanlarla ilgili olarak Anayasa mahkeme since verilen bir kararın gerekçesi ve TBMM.'ne sunulan bir kanun teklifi, Türkiye ormanlarını koruma davasının yeni tehlikeleri karşıladığını gösteriyor. İktisadi ve sosyal kalkınmanın hukuki yönleri bakımından büyük önem taşıyan bu son gelişmeler üzerinde dikkatle durmak gerekir.

Anayasanın gücü

Ormanların hele Türkiye gibi bir memleket baktı, münden ne derece önem. N olduğu belirmek için uzun boylu söz etmeğe her halde lüzum yok. Ormansızlık tehlikesi son yıllarda öylesine korkunç bir hâl almıştı ki, 1961 Anayasası yapılırken, iktisadi ve mali hükümler arasında, başka anayasaların hemen hiç birinde rastlanamayacak kadar teferrüatlı bir «orman maddesi» koymak zorunluğu duyulmuştu. Anayasadaki «orman maddesi», toplumun temel davalarını hukuk kurullarıyla çözüme bağlamanın tipik birer örneği sayılabilir. Bu derece hassas bir hüküm vermeden, daha gerçekçi bir açıdan bakılırsa, bunlarda, başka yollardan gerçekleştirileceği kabul edilen amaçlar için, hiç olmazsa hukuki çerçeveyi hazırlayabilmek yolunda bir gayret sermek de mümkündür. Fakat, şu rast muhakkak ki, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, memleketin gerçekleri ve siyasi hayatın bugünkü temel yapısı bu Anayasa hükümlerini de, başka bir çok hüküm gibi, zorlamakta; dava, eninde sonunda, demokrasiyi sağlam temellere ve sağlıklı bir sosyal bünyeye dayandırarak reformlar davası olarak ortaya çıkmaktadır. Orman köylerinin geçim meseleleri temelinden çözülmemişse ve, en kötüsü, kollarını siyasi karar organlarına kadar uzatan bazı menfaatler ormanlar çevresinde dönüp duruyorsa, «orman suçları için genel af çıkarılmaz» gibi, sert bir hükmün gerçek değeri ne olacaktır?

Bir teklif ve gerisi

4 Nisan 1963 günü Millet Meclisi Başkanlığına verilen bir kanun teklifi, cerektığı zaman, Anayasa hükümlerinin yanından bile sürtünmeden sıyrılmanın ne derece kolay olduğunu gösteriyor. Hele, bu teklif, Anayasa Mahkemesinin 6 Mart 1963 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan bir red kararıyla yarıya konulup karşılaştırılınca, mesele daha ilgi çekici bir hâl almaktadır.

İsmir milletvekillerinden Arif Ertunga, Necî Mîrkelimoğlu, Lehit Yurdoğlu, Şeref Bakışık, Ziya Hanhan ve Orman Sabri Adal tarafından imzalanan kanun teklifi, «arazi sınıflandırma ve arazi kabiliyet haritaları yapılmıyınca kadar mevcut orman ihlallerinden doğan bütün takiplerin durdurulması, açılmış tapu iptal ve ceza davalarının iptal edilmesi ve para cezalarının tahsil olunması» amacını gütmektedir. Gerçeklede şu sözlerle rastlanıyor:

«Büyük Meclisimizin yüksek âtîfet duygusu içinde çıkarmış olduğu af kanunları ile ağır ve âdil suçlular affolunduğu halde, birçokları çalı kesmek, tarlaların kök çıkarmak mahiyetinde olan orman ceza ve takipleri, bu gerçeğe uymayan orman anayasası yüzünden ve Anayasanın hakiki orman suçlarına koyduğu mâni hükmün siperi arkasında aştan mahrum bırakılmaktadır.

İşte hazırladığımız tasarı, bir yerde arazi sınıflandırma ve a.

Mümtaz Sosyal

razi kullanma kabiliyet haritaları yapılmıyınca, orada orman sınırlandırma çalışmalarının yapılmasına engel olmak ve mevcut durumu daha da karışıklığa getirmeden olduğu yerde tesbit etmek ve daha sonra çözümünü kolaylaştıracak yeni tedbirler getirmeyi temin gibi ana amaçları taşımaktadır.

Görüldüğü gibi, teklif «orman suçları» arasında bir kate gorileştirme yapmakta, «gerçek orman suçları ile Orman idaresi ve kısıtlar arasında «ormanlık niteliği» yüzünden ihlallî bulunan alanlarda işlenmiş suçları birbirinden ayırmaktadır. Teklif sahipleri, bu ikinci kategorideki suçları «orman suçu» saymıyorlar; dolayısıyla Anayasayı ihlâl etmedikleri kanısındadırlar. Ama, yine de ihtiyatlı hareket etmişler: Teklifte «af» sözü geçmiyordur; ancak, «takiplerin durdurulması», «davaların iptal edilmesi» ve «para cezalarının tahsil olunmaması» bahis konusudur.

Mesele sadece bundan ibaret olsaydı, yine de pek önemli sayılmıyabilirdi. Ancak, teklif, af sınırlarının çok ötesinde, Türkiye'nin temel orman dava sını yakından ilgilendiren noktalara da el atmaktadır. Teklif göre, «arazi sınıflandırılması ve arazi kullanma kabiliyet haritaları yapılmıyınca yerlerde orman tahdit komisyonları çalışmayacak», kovuşturma durduktan sonra da, herkes zilyesinde bulundurduğu yerleri «kullanmağa ve işlemeğe» devam edecektir. Demek ki, Türkiye topraklarının bilimsel sınıflandırılması yapılmıyınca kadar, yani teklif sahiplerinin iddiasına göre sadece beş yıl, cerez çöklere bakılırsa çok daha uzun bir süre, ormanların sınırlarını tesbit etmek mümkün olamayacaktır.

Kanun teklifinin hazırlanmasına yol açan şikâyetler, «kanunlara göre orman sayılan yerlerin birçok bölgelerde orman olmadığı, tarisflerinde tabiatı uymadığı, yurttaşlarca yıllardır işlenen toprakların tahdit komisyonları tarafından ellerinden alındığı, sayısız ürün yetiştiren kültür arazilerinin ve otlaklarının orman sınırları içinde gösterildiği» noktasında toplanmaktadır. Teklif sahipleri, arazi sınıflandırması ve arazi kullanma kabiliyet haritaları yapılmıyınca yerlerde orman tahdit komisyonlarının çalışmalarını durdurmak isterken şu gerekçeden hareket etmektedirler: «Bir yerin orman olup olmadığı hakkında ihtilâf çıkınca bu Tarım Bakanlığından sorulmakta, son mütalâayı ilgili bölge orman idaresi vermekte, olay böylece aynı kanallardan geçmek suretiyle adalet mercii ne intikal etmekte, hem vatan daşla ihtilâf çıkaran, hem de son mütalâayı veren daire ay

ni olduğu için birçok bağ, bahçe, zeytinlik vesair kültür arazileri, hattâ üzerinde köy kurulmuş, mahalle yapılmış meskûn sahalar orman hududu ve rejimi altına alınmaktadır.»

Anayasa mahkemesinin kararı

Bu noktada, Anayasa Mahkemesinin 6 Mart 1963 günü yayımlanan 1962/121 sayılı kararına dönmek gerek. Karara yol açan olay ve istem şudur: Aydın'ın Çine İlçesi Tekeler köyünde Tapulama Kanunu hükümlerine göre, arazi kadastro ve tapulaması yapılırken, bir parsel özel bir kişi adına tesbit edilmiştir. Tapulama tutanağına itiraz eden Orman Bölge Şefliği, bu yerin orman olduğunu ileri sürmüştür. Bunun üzerine mahkeme, tesbit edilen yerin orman sayılıp sayılmıyacağına, 6931 sayılı Orman Kanununun geçici birinci maddesi uyarınca, Tarım Bakanlığından sormuştur. Bakanlık, dava konusu yerin orman sayılan yerlerden olduğunu bildirdince, bu defa mahkeme, kendisini Tarım Bakanlığına bildirmesine göre hüküm vermeğe mecbur tutan 6931 sayılı kanunun geçici birinci maddesini iptal etmesini Anayasa Mahkemesinden istemiştir. Geçici madde, «Ormanların tahdit ve kadastrounun ikmaline kadar bu kanunun birinci maddesi tatbikatından çıkacak ihtilâflarda, bir yerin orman sayılıp sayılmıyacağı Ziraat Vekâletince belirlilir» demektedir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasasının 132. maddesine, yani, «hâkimler görevlerinde bağımsızdırlar: Anayasaya, kanuna, hukuka ve vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemeler ve hâkimlere emir ve talimat veremez, genelce gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz» hükümlerine dayanan bu iptal istemini reddetmiştir. Ancak, red kararı Tarım Bakanlığının ormanlık niteliklerini tesbit konusundaki yetkilerini geniş ölçüde azaltan bir gerekçeye dayanmaktadır. «Tarım Bakanlığına yapılan belirlime, hâkimî ve ilgilileri bağlamayacak... Belirlimenin aksi başka delillerle ispat edilebilecektir.» Baska bir deyişle, geçici madde, artık ancak şu şartla yerinde kalabilecektir: Tarım Bakanlığının kararı sadece bir birlikli raporu kadar değer taşıyacaktır; hâkim, isterse başka kimselere de incelemeler yaptırabilecektir. Demek ki, yukarıda bahis konusu edilen kanun teklifini yapanlar, «Bakanlıgın mütalâası adalet mercii bağlamaktadır» derken, kendi aklarından durumu çok daha acıklı göstermeğe uğraşmakta, Anayasa Mahkemesinin gerekçesine rağmen zihinleri etkilemeğe çalışmaktadır.

Red kararına rağmen, Anayasa Mahkemesinin gerekçesi, hukuki ihtilâf pahasına, kamu makamlarının yetkilerini son derece daraltan bir mahiyet taşımaktadır. Kusaca söylemek gerekirse, bir yerin orman olup

KIRACILAR DİKKATI..

nayasa Mahkemesi, dar gelirli kiracıların yüreklerini hoplatacak bir karar aldı. Dar gelirli henüz durumun farkında değil, Kıyamet, 8 ay sonra karar uygulanmaya başlanınca kopacak...

Karar, kiralara konan tahditleri ve belediyelerin kira tahdit komisyonlarını Anayasaya aykırılık gerekçesiyle kaldırmaktadır.

Sosyal hayatı altüst edebilecek bu karar ve gerekçesi henüz yayımlanmış değil. Bu sebeple karar hakkında şimdilik fazla bir şey söylenemez. Fakat öğrendiğimize göre Anayasa Mahkemesinin gerekçesi şu: «Anayasaya göre mülkiyetin kullanılmasında tahditler getirmek mümkündür. Ama hakkın kullanılmasında farklı muamele yapılamaz. Halbuki bugünkü mevzuat, kira fiyatlarında farklılık yaratarak, mülkiyet hakkından eşit şekilde faydalanılmasını önlemektedir. Bu sebeple, kiralara bugünkü seviyeye ulaşmasını sağlayacak yeni hükümler getirmelidir.»

Kararın sonuçları ne olacak? Hâlen dar gelirli birçok aile kiralara döndürülmüş meskenlerde oturmaktadır. Bu ucuz fiyatlı meskenler bile, mütevazî ailelerin gelirlerinin yüzde 20-30'unu yutar. Şimdi kiralara serbest bırakılınca, hiç şüphe edilmemesi ki, meskenlerin kiralarda yüzde 100'ün üstünde müthiş bir fırlama olacaktır. Yıllardır en fazla ezilen bu sosyal grup, gelirinin yüzde 50-60'ını kiraya vermek zorunda kalacak. Tabii ki, ekmek - zeytin parasından daha fazla kısmak mümkün olmadığı için, dar gelirli oturdıkları evi terkedecekler ve sokaklarda kalacaklardır. Karar, böylece yeni geçkondu müşterileri yaratacaktır. Halbuki örnek aldığımız ileri Batı ülkelerinde, bizdeki aksaklıkları ile birlikte, kira tahditleri uzun yıllar uygulanmış ve uygulanmaktadır. Fakat bunun Anayasaya aykırılığı veya antidemokratik bir hüviyet taşıdığını iddialara kimse cesaret edememiştir.

Anayasa Mahkemesinin ev sahipleri lehine ve dar gelirli kiracılar aleyhine önemli bir karar aldığı muhakkak... Bu, çok muhafazakâr bir başlangıç...

YÖN

olmadığını tayin yetkisi, idari makamlardan alınıp adli makamlara verilmiştir. Tarım Bakanlığının belirtmesi istisnâ bir karar olmaktan öteye geçemeyecektir. Oysa, Sayın Salim Başol'un gerekçeye muhalefet serhinde belirttiği gibi, «Tarım Bakanlığı, bir yerin orman vasfında olup olmadığını her bakımdan herkesten ve her merceden daha iyi bilecek mevki dedir.»

Anayasa Mahkemesinin bu konudaki kararına eklenen muhalefet serhlerinden Osman, Yeten, Celâlettin Kuralmen, İhsan Keçicioğlu tarafından imzalanmış, doğrudan doğruya esasla ilgilidir ve aslında tahdit ve kadastro çalışmalarının tamamlanmasına kadar kamu yararı olarak ormanların korunması için alınmış bir tedbir mahiyetini taşıyan geçici maddenin iptalini istemektedir. Gerekçeye muhalefet serhi yazan Hakkı Ketenöğlu, Muhittin Gürün ve Salim Başol ise, tamamiyle aksi görüşü savunmakta. mahkemelerin Tarım Bakanlığına belirlenmesiyle bağlı bulunmasını istemektedirler. Sayın Salim Başol şöyle diyor: «... bir yerin orman sayılıp sayılmamasının tesbitinde en son Tarım Bakanlığına belirlenmesine dayanmak zorunluğu kanunun gerekçesinden, metninden, Yargıtay Büyük Genel Kurulunun içtihadıyla yerleşmiş tatbikatından ve en nihayet geçici birinci maddenin ilgası veya tadili tekliflerinin Millet Meclisindeki müzakerelerinden açıkça ve kesin olarak anlaşılmaktadır. Hükümlerde Tarım Bakanlığına belirlenmesine dayanılmak

zorunluğu beklenen faydayı sağlar; aksi takdirde böyle geçici bir hükmün sevkine sebep ve lüzum kalmaz. Öte yandan Tarım Bakanlığına belirtmesi, idari bir tasarruf olması itibarıyla maksat dışına çıkmış ise veya isabetsizliği iddia ediliyor sa bu idari tasarrufun Danıştay'da iptali cihetine gildirmek de mümkündür.»

Sayın Salim Başol'un muhalefet serhinde de açıkça görüldüğü gibi, hukuku ayaklar altına almadan iktisadi ve sosyal kalkınmanın gereklerini göz önünde bulundurmamak pekâlâ basarılabılır. Yeter ki, hukuk anlayışı, iktisadi ve sosyal verilerin ışığı altına konabilsin. Türkiye gibi bir memlekette Anayasa Mahkemesini bekleyen en büyük tehlike, iktisadi ve sosyal çerçeve içinde düşünülmeyen kupkuru bir hukuk görüşüne saplanıp kalmak, Batı memleketlerindeki benzerleri gibi muhafazakâr bir kurum hâline düşmektedir. Bu, sebeple, orman kanunu konusundaki red kararının gerekçesi kötümser bir işaret sayılabilir. Kira Kanunu konusunda alınan son karar üzerinde de aynı açıdan dikkatle durmak gerekecektir. Fakat, her şeye rağmen, Anayasa Mahkemesinin temel tutumu üzerinde kesin bir hüküm verilebilmek için vakit henüz pek erken. Kendilerine büyük ümitler bağlanan hukukçuların eline, toplumdaki gelişmelerin ve modern devlet hayatının gerisinde kalmadıklarını göstermek için daha pek çok fırsat geçecektir.

SOSYALİZME GİDEN YOLLAR Sosyalizmandan önce ATATÜRKÇÜLÜK

Doğan Avcıoğlu

Sosyalist ideal

Sosyalizm tektir ve bellidir. Bütün sosyalistler, insanların hürriyet, eşitlik ve kardeşlik ilkelerinin ışığında en iyi şekilde yaşamalarına ve kişiliklerini geliştirmelerine imkân verecek bir toplum düzeni kurma çabası içindedir. Bu hedefe, sınıfsız bir toplum düzeninin gerçekleştirilmesiyle, erişilebileceğine inanırlar. Hepsî sınıflaşmaya ve insanın insan tarafından sömürülmesine yol açan kapitalizme karşıdırlar. Sosyalist düzende, üretim araçları topluma aittir. Üretimin sevk ve idaresi, dağıtım toplum tarafından yapılır. Üretimin amacı, insanların hayat seviyesinin devamlı olarak yükselmesidir.

Bunun aksini düşünenler ve istihsal seviyesinin yükselmesi sayesinde sosyal adalete nispeten yer veren bir kapitalist sistemle yetinenler, sosyalist sayılamazlar. Yeryüzünde şu veya bu çeşit sosyalizmler mevcut değildir. Sosyalizm tektir ve ne olduğu bellidir.

Bununla beraber, çeşitli sosyalizmlerden söz edilmektedir. Batı sosyalizmi, Doğu sosyalizmi, az gelişmiş ülkeler sosyalizmi, Arap sosyalizmi gibi deyimler, bütün dünyada olduğu gibi YÖN'de de sık sık kullanılmakta, bu yüzden çeşitli sosyalizmler mevcutmuş gibi bir intiba uyanmaktadır.

Bu vuzuhsuzluk, tek ve belli olan sosyalist düzene varış yollarının çeşitliliğinden doğmaktadır. Farklı iktisadi seviyeye, farklı tarihl gelişmeye ve farklı milletlerarası şartlara sahip ülkeler, mecburen az veya çok farklı yollardan müsterek sosyalist hedefe doğru ilerlemektedirler. Çeşitlilik intibainin sebebi budur. Esasen sosyalist bir toplum düzeni, istihsal seviyesi çok yüksek ülkelerde dahi, bütün şumuluyla henüz kurulmuş değildir. Hiç bir ülke sosyalizmin dört başı māmur şekilde gerçekleştirilmesine imkân verecek bir istihsal seviyesine daha ulaşmamıştır. Adına sosyalist denen ülkeler bile, henüz yarı yoldadır.

Batıda Sosyalizm

Önce Batı ülkelerini ele alalım: Meselâ İsveç ve Norveç gibi gıpta ile baktığımız İskandinav memleketleri bile, sınıflar arasında engellerin azalmasına, gelir dağılımında nisbi bir adaletin sağlanmasına, fırsat eşitliğine hayli yaklaşılmasına ve emekçilerin iktidarı ele geçirecek bir güce erişme sine rağmen, aslında kapitalist sistemi imkân nisbetinde insanileştirmekten öteye gidememişlerdir. Bu ufak ülkeler, sosyalist bir ekonomi ve sınıfsız bir toplum düzeni kurmak şöyle dursun, hızlı ve plânlı kalkınma davasını dahi tatminkâr şekilde çözmüş değillerdir. Milletlerarası kapitalist sisteme dâhil bulunan ve bu sistemden az gelişmiş ülkelerin aleyhine olarak faydalanan bu ufak memleketlerin tek başlarına sosyalizme geçmesi elbette ki imkânsızdır. Fakat bu imrendiğimiz ülkeler, daha adil bir toplum düzenine bir an önce ulaşmak için gerekli hız ve devamlı istihsal artışı yollarını bile bulmuş olmaktan uzaktır. Bu ülkeler, bir hayli ısratlı, çok yavaş ve dalgalı bir iktisadi gelişme için dedirler. İktidardaki sosyalistler, çok geruş bir özel sektöre sahip ekonominin iyi işlemlerini sağlamaktan öteye tedbirler düşünmemektedirler. İngilterede de Sosyalist İşçi Partisi iktidarda iken, kapitalist sistemi ıslah ile yetinmiştir. Halen Batı ülkelerindeki Sosyalist Partiler, derhâl sosyalizmin

kurulmasına girişmekten çok, devlet müdahalesinin ve kamu kesiminin genişlemesiyle, büyük çapta iktisadi buhranları ve işsizliği atlattırma benzeyen kapitalist sistemin ıslah yollarını aramaktadırlar.

Kapitalist gelişmenin ileri safhalarında, sosyal sınıflarda çeşitliliğin artması, «Tertiaire» ismi verilen hizmetler sektörünün devamlı genişlemesiyle işçi sınıfından farklı yaşayış ve zihniyete sahip, fakat sayıca onları aşmaya namzet bir «kriyatifler» sınıfının ortaya çıkması ve bunların yanı sıra, siyasî karar organlarında işçi sınıfının oldukça geniş ölçüde temsil edilmesi, kısmen az gelişmiş ülkelerin sömürülmesine dayanan yüksekçe bir istihsal seviyesine erişilmesi ve sosyal reformlar yoluyla işçi sınıfının bu refahtan bir de receye kadar faydalanması gibi sebepler yüzünden işçi sınıfının eski mücadelecî hüviyetini kaybetmesi ve moda tabiriyle az çok burjuvalaşması, Batı sosyalistlerinin hızını kesmiş ve onları hemen sosyalizmi gerçekleştirme davasından çok, kapitalizmin iyi ve insanî şekilde işlemesini sağlayacak ıslahat tedbirlerini araştırmaya yöneltmiştir. Batıda sosyalistlerin, üretim araçlarının geniş çapta millileştirilmesinden kaçınıp, özel sektörün ağır bastığı bir ekonominin plânlanmasına ve vergi reformlarına önem vermelerinin temel sebepleri bunlar olsa gerektir. Halbuki İkinci Dünya Savaşından önce, ister ihtilâl ister seçun yoluyla, sosyalist partileri, kuvvetli bir işçi sınıfına ve ileri bir sanayiye sahip Batıda, kapitalizmin tasfiyesi ve sosyalizmin süatle gerçekleştirilmesi davası peşindeydiler. Bugün şartlar değişmiş, sosyalizmin hızı yavaşlamıştır. Bir bocalama devresinden sonra, Batı sosyalistleri halen yeni şartlara intibak yollarını aramaktadırlar. Bununla beraber, Batı sosyalistlerinin hedefi bütün sosyalistler gibi, sınıfsız toplum düzenini kurmaaktır. Dünya çapında beklenmedik olaylar olmazsa, sanayileşmenin ileri bir safhasına varılmış olması ve burjuvazinin yerini rahatça doldurabilecek güçlü ve tecrübeli bir işçi sınıfının mevcudiyeti sayesinde sosyalizmin maddî temellerine sahip bulunan Batı ülkelerinde sosyalizm, hürriyetçi yollardan tedricî ıslahat tedbirleriyle gerçekleştirileceği benzetilmektedir.

Batı sosyalistlerinin kısa vadede önemli hedefi, Batı kapitalizminin iki büyük kusurunu düzeltmeye yönelmiştir: 1) Doğu Bloku memleketleri, yüzde 8-10 oranında bir kalkınma hızı sağlarken, kapitalist ülkelerin yüzde 2-4 oranını aşamamaları ve iktisadi dalgalanmalardan kurtulamamaları, dünya rekabetinde Batının geride kalmasına yol açmaktadır. 2) Batının kalkınmasını gerçekleştiren kapitalist sistem, az gelişmiş ülkelerde tam bir fiyaskoya uğramuş, dış yardımlara rağmen, bu ülkelerin sömürülmesi devam etmiştir. Sosyalistler, devlet müdahalesini arttırarak, yumuşak plânlama usullerine başvurarak, dünya ham madde pazarlarını organize ederek, az gelişmiş ülkelere para ve teknik yardımı arttırarak, bugünkü kapitalizmin bu iki temel ârızasını giderme çâreleri araştırmaktadırlar.

Sovyet denemesi

Sovyetler Birliği ise, henüz yeteri kadar gelişmemiş bir kapitalizmi, temin ve Trotsky'nin «aralıksız ihtilâl» teorisine uygun şekilde tasfiye ederek, burjuvazinin yerini alan işçi sınıfı diktatörlüğü vasıta-

sıyla sosyalizmi derhâl kurma yolunu seçmiştir. Deneme, hızlı kalkınmayı sağlamak bakımından başarılıdır. Tarihin tanıdığı en zalim diktatörlerden biri olan Stalin'in demir pençesi altında, insafsız, kanlı ve yüksek maliyetli bir deneme pahasına Sovyetler Birliği, bir nesil içinde kalkınma davasını çözmüş ve iktisadi alanda dünyanın ikinci devleti hâline gelmiştir. Kapitalist ülkelerle mukayese edilince, kat kat yüksek bir kalkınma hızına sahip bulunan Sovyetler Birliği, şimdi Amerikayı geçme davası peşindedir. Fakat istihsal seviyesi bakımından henüz tam bir bolluk devresine ulaşamayan ve tarım sektöründe başarısızlıklara uğrayan bu memleket de, son yıllarda atılan bazı liberal adımlara rağmen, son derece merkeziyetçi ve teferruatlı bir plânın boğuculuğundan, ve yeni bir sınıf yaratmaya istidatlı olan bürokrasinin istibdadından tamamen kurtulamamış, üretimin sevk ve idaresiyle dağıtımın kütlelerce yürütülmesini sağlayacak tatminkâr bir çözüm yolunu henüz bulamamıştır. Başka bir ifadeyle, kapitalizmi tamamen tasfiye eden Sovyetler Birliği, en geniş anlamıyla hürriyetçi ve insanî olan sosyalist demokrasiyi bütün şumuluyla gerçekleştirmiş değildir. Sovyetler Birliği, rejimi insanileştirerek, hürriyetleri genişleterek ve üretimin yürütülmesi ve dağıtımında kütlelerin tam söz sahibi olmasını sağlayarak, sosyalizme ulaşabilecektir.

Az gelişmiş ülkelerde

Sosyalizm

Bugün sosyalizm sözü, en çok, sömürgeci yeni kurtularak, bağımsızlıklarına kavuşmuş genç devletlerde işitilmektedir. Zayıf ve tecrübesiz bir işçi sınıfına ve ilkel bir tarıma dayanımları dolayısıyla, sosyalizmi gerçekleştirmek bakımından en elverişsiz şartlara sahip olan bu memleketler, tek kurtuluş ümitlerini sosyalizme bağlamışlardır. İkel Afrikada, sosyalist olmadığını söyleyen politikacıların sıvrılma şansı yok gibidir. Bizdekiler nasîl müslümanlık tasarlarsa, Afrikalı politikacılar da öyle sosyalistlik taslar. Orta Doğuda da, feodal rejimleri deviren her yeni askeri hareket, Radyoda sosyalist olduğunu ilan ederek işe başlamaktadır. Kast düzenini tülen tasfiye ederek, paryaları bile henüz eşit haklı vatandaş hâline getirmeyi başaramayan Nehru'nun Hindistanı sosyalistlik etiketini ıftiharla taşır. Üç bin adah, dağlık ve asayişsiz Endonezyada, bol masraflı seyahatleri ve gezdiği ülkelerin kadınlarına duyduğu alâka ile tanıdığımız Sokarno, sosyalizm lafını ağızdan düşürmez.

Bu ülkelerin çoğu, siyasî bağımsızlıklarını kazanmakla beraber, dünya kapitalizmine tâbi durumdaki tamamen kurtulamamışlardır. İktisadi bağımsızlık olmadıkça siyasî bağımsızlığın fazla bir değer ifade etmediğini ve kapitalizmin fakirliğe ve adaletsizliğe çâre bulamadığını gören bu ülkeler, Sovyet veya Kuba tipi bir sosyalizme gitmemekle beraber, güçleri elverdiği ölçüde kapitalizmden uzaklaşmakta ve kapitalizmin dışında çözüm yolları aramaktadırlar. Kapitalizme hasus bir Sovyet Bloğunun mevcudiyeti ve yardım elini uzatması, tarafsız bir dış politikayı seçen genç devletlerin, milletlerarası kapitalizmin nüfuzundan nisbeten sıyrılma ve kapitalist olmayan çözüm yollarına yönelmelerini kolaylaştırmaktadır. Bu yönüyle biraz aceleci olarak sosyalizm ismini veren genç ülkeler, İngiliz Güyan'ından ve Hindistanda olduğu gibi hürriyetçi ve Parlamenter yollarla, Birmanya ve Orta Doğu

da görüldüğü gibi askeri idarelerle, Atina'ya kadar rastlandığı gibi sivil, fakat otoriter rejimlerle, kapitalist olmayan bir kalkınmaya ve demokratik reformları gerçekleştirme çabasıdadırlar. Hedef, kapitalist gelişme safhasını atlayarak ilkel bir kapitalizmden sosyalizme geçmektir.

Marksizmden

yeri yok

Dünya sosyalistleri için, İkinci Dünya Savaşı yıllarına gelene kadar, kapitalist gelişme safhasını atlayarak sosyalizme ulaşmaya kalkışmak, davaya büyük bir ihanettir. Onlara göre sosyalizm yolu, kapitalist gelişmeden geçerdi ve sosyalizmi ancak ilkel kapitalist ülkeler gerçekleştirebilirlerdi.

Kapitalizmin gelişme kanunlarını inceleyen Marks, üretim ilişkileriyle mülkiyet ilişkileri arasındaki çelişme keskinleşmeden sosyalizm olmaz, diyordu. Bu çelişmelerin keskinleşmesi ise, kapitalist gelişme sayesinde, büyük sanayinin ve kuvvetli bir işçi sınıfının ortaya çıkmasıyla mümkündür. Kapitalist gelişmeyi tanımayan ülkelerde, ancak Fransız ihtilâli tarzında Burjuva ihtilâli ümit edebilirlerdi. Nitekim Sovyetler Birliğinin, ileri bir kapitalist gelişme safhasını beklemeden, sosyalizmi kurmaya kalkışması karşısında, İkinci Enternasyonalin resmi teorisini Kautsky, «Bolşevik-

lik çıkışında» adlı, 1931 tarihini taşıyan eserinde, Rusya için, sapık sığırma politikasını terk ederek, burjuva demokrasisi dönmeyi ve devletleştirilen sanayiyi teşebbüse devretmeyi ısrarla tavsiye etti. O tarihlerde en azılı Marksistler, az gelişmiş ülkeler için sanayi alanında ateşli özel teşebbüs savunucuları idiler.

Bu düşünce, Batının tarihi gelişme süreci uygundur. Batıda son yüz yılların sosyal ilerlemesi burjuvazi ve feodalitenin çarpmasıyla başlamıştır. Burjuvazi, feodaliteye karşı, toprak isteyen köylüyle ittifak etti ve toprak reformunu gerçekleştirdi. Burjuva demokrasisi böyle kurulmuş, ilerici bir sınıf olarak ortaya çıkan burjuvazi, sanayileşmeyi gerçekleştirmiştir. Bunun sonucu işçi sınıfı uyanmış, kuvvetlenmiş, Parlametoda sayısız sandalyeler geçirmiştir. Ne var ki Batıya has olan özel tarihl gelişmenin dünyanın diğer ülkelerinde tekrarlanabilme şansı çok az. Az gelişmiş ülkelerde yerli burjuvazi

Birer kelimeyle özetlediğimiz, bu sosyolojik, ekonomik, psikolojik ve tarihi nedenler, ileri kapitalist memleketlerin izledikleri kalkınma yolunun az gelişmiş ülkelerde tekrarlanamayacağını ortaya koymakta, kapitalist olmayan gelişme yolları, kalkınmanın ve Batılılaşmanın tek çaresi şeklinde gözükmektedir. Nitekim sosyalizmle herhangi bir ilişkisi olmayan Harvardlı profesör Edward S. Mason da, «Az gelişmiş ülkelerde Plânlama» adlı eserinde aynı hükme varmaktadır:

Sosyalizmin inşasına geçiş süresi: tıpkı gündaki kuvvet dengesine tâbi olan bu inşîkal devresinin sonunda gerçekleştirilebilecektir. Fakat o devrede, sosyal yapıda ki değişiklikler yüzünden kuvvet dengesi sosyalist kuvvetler lehine bozulmuş olacak ve ileri gidişi daha sosyal bir tabana oturtarak tâvîzsiz şekilde yürütmek imkânı çıkacaktır. Sınıf önderliği meselesi, iste bu safhada önemli bir konu haline gelecektir. Zira sosyalizm ancak gerçek sosyalist kuvvetlerle sâhhatli bir şekilde kurulabilir. Fakat sosyalizm bugünün meselesi değildir. Bütün Atatürkçü kuvvetler gibi sosyalistler için de bugünün dâvası, Türkiye'nin iletme yolunu açacak halktan yana bir devletçiliğin ve demokratik reformların sa- neye konmasını sağlamak amacıyla mümkün olan en geniş güc birliğini gerçekleştirmektedir.

SOSYAL SİYASETİMİZ VE İNÖNÜ'NÜN YERİ

İdris Küçükömer

Toplumdaki geliş, sosyal sistemi tanımakla anlayabiliriz. Sosyal sistem, materal ve kültürel ihtiyaçlarımızı tatminine yönelmiş bir bütündür. Bu bütünün 1 - Yapısı, grup veya sınıflardan kurulur. 2 - İşleyişi. (veya yön aklı) grup veya sınıflar eliyle, mevcut kurumlar (Devlet dahil), kaideler, kanunlar, prensiplerle sağlanır. Kişiler grup veya sınıfa göre işleyişte rol (fonksiyon) sahibi olur; toplumla ilgili kararlara katılır kararlar, topluma dahildir, aksi takdirde toplum dışındadır. Kısa dönemde kişinin grup içinde ve dışında mevcut rol hiyerarşisinde yeri de değişebilir. Tarihi diyebileceğimiz uzun dönemde ise yeni grup veya sınıflar doğar yer değiştirir, ezilenler da vitelir (aristokrasi zıbi). Bu değişiklikler olurken bir taraftan da işleyiş sağlayıcı kurum ve kurallar değişir. İşleyiş de sonucuna gelir bölüşümüne de buhur. Bölüşüm de karıştı olarak işleyiş etkiler Burada iktisattaki meşhur soruyu sorabiliriz: Kimlerin ihtiyaçları ve ne de recede karşılanacaktır; veya elde edilen milli gelirden kimler ve ne derecede ihtiyaç maddesi ve hizmet satın alabileceklerdir? Cevap: Grup veya sınıflar içinde kişiler a) üretin kaynaklarını hâkim oldukları veya kontrol edebilecekleri b) dolayısıyla de sosyal işleyiş etkileyeceklerdir. Ölüde milli gelirden pay alacaklardır. İşte bu payların büyüklüğüne göre ihtiyaçlar karşılanabilir; ve daha fazla pay için de politik sisteme türlü yollardan etki yapılır. Bölüşüm gerçekleşirken, grupların kendi açılarında da bu fazla pay alma çabasına düşmeleri tabiidir ve bir grubun aldığı diğerinin alamadığı şekline gözükütüğünden aralarında ayrışmalar (antagonizm) olması da tabiidir. Fakat eğer, çok küçük bir grup, üretim kaynaklarını kontrol ederek veya sistemdeki ana fonksiyonlara hâkim olarak a) Milli gelirin çok büyük kısmını alır. b) bunun çok büyük kısmını yatırım ve gâne kaynağı olan tasarruf aleyhine, çoğaltma (istihlâke), hem de lüks çoğaltma tahsis ederse; biz bugün böyle bir gerçeğin toplum aleyhine olduğu sonucunu kesinlikle çıkarabiliriz. Böyle bir durumun olduğu yerde ana politika, bu israfçı farkın azaltılmasını amaç almaktadır. Çünkü, fark bir taraftan sosyal dengeyi bozucu, öte yandan da israfçı çoğaltımı ile gelişmeyi engelleyicidir. Aksine büyük gelir farkları yaratan bölüşüm mekanizmasıyla sosyal sistemi devam ettirmek istenirse ve bu meşru hukuk hukukilik adı altında yürütülürse; temeli olmayan böyle bir meşruluk veya sözde hukukluk ilz topluma karşı kurulmuş bir tutaktan başka bir şey değildir.

Konuyu Türkiye'ye getirirsek,

sosyal sistemimizin nasıl işlediğini, onun ana fonksiyonlarına kimlerin hâkim olduğunu, sonuç olarak, yurdumuzdaki gelir bölüşümünü keskin tarafı ile açıklayabiliriz. Yapılan hesaplara göre, milli gelirimizin yüzde 35'i çalışan nüfusun yüzde 15 u tarafından pay diye alınmaktadır. Anzrikah Prof. Enos'a:

«Bu kadar kötü gelir dağılımı bulunan bir memlekette, aydınların bu adaletsizliği çok daha enerjik bir şekilde protesto etmelerini hayretle karşılar.» dedirten bu gerçekte, yurdumuzun ana sorunları yatmaktadır. Büyük sanayici, ithalatçı, bankacı ve sistemimizin feodal tarafına hâkim olan büyük toprak ağalarının dahil bulunduğu bu mutlakların tutumu ile kalkınma konusunu yanyana getirip Başbakan İnönü'nün davranışını da göstererek sonucu varabiliriz. Bu mutlu grubun, aldığı payın öneveli bir kısmını tasarruf edip yatırımlarında kullanmaları halinde katı bir kapitalizm içinde bir dereceye kadar savunmaları yapılabilir. Halbuki gerçek böyle değildir. Bu zümrenin yıllık yatırım tutarları, yüzde 35 ini aldıkları milli gelirin yaklaşık olarak yüzde 5 ine esittir. Kemal Kırdaş: «İki oran arasındaki farkın (yüzde 30) grubun şahsi aile ihtiyaçlarına karşılık olduğunu; yani çoğalttığını «istihlâk edildiğini» söylemek tedir ki, bu bir yanımadır. Çünkü, bu grubun yatırımlarında (% 60'ı da inşaat olmak üzere) kullandıkları fonların büyük kısmını, hâkim oldukları bankalarda, halkın birikmiş tasarruflarından sağlarlar. Şu halde onların her sene çoğalttığı (istihlâk ettiği) pay milli gelirin yüzde 30 unun üstündedir. Bu ise Batıda ne sayılaşma döneminde, ne de sonradan görülmüş bir israftır. Bu zümre, Atatürk'ün halkçılığının bir gracı olan devletçiliği devlet kapitalizmine dejenere ederek, son 15 yıl içinde halktan kendilerine gelir transferinin rahat bir yolunu da bulmuştur. Onların vurdu mu iktisadî kaynakları üzerinde hâkimiyetinin politik kararlarda yansımına geçmeden önce, aşğıdaki hususları bilmeliyiz:

1 - Batıda kalkınma yerli halk ve müstemlekeleri sömürlerin yüksek tasarruf ve yatırım temayülü ile olmuştur. 2 - Türkiye'nin müstemlekesi yoktur; iç sömürme tasarrufa değil, yukarıda gösterildiği gibi israfçı lüks çoğaltma yol açmaktadır; yurdumuzdan politik ve ekonomik sebeplerle sermaye kaçışı vardır. Gelen özel sermaye de kısa zamanda amorti edilecek bir sömürme aracı olmaktadır. (Yabancılar buna sebep olarak Türkiye'deki politik kararsızlığı göstermektedirler). Yurdumuz nüfus artışı tasarruf imkânını kasacak şekilde yüksektir.

Bu şartlar altında nasıl bir kul-

kunma çıkmazında olduğumuz gözükmektedir. Çünkü gelir bölüşümündeki sakatlık, sadece dar anlamlı bir sosyal adaletle karşı onu şü değil, esasta kalkınmanın engellendiğini açıklamaktadır. Yukarıda demiştik ki, üretim kaynaklarını kontrol etmekle, a) sosyal sistemde gelir bölüşümünde büyük pay alırken; b) alınan payla, sistemin işleyişini daha doğrusu, politik karar almayı etkileye bilince imkânı doğmaktadır. Bu yolla tekrar daha fazla üretim kaynağını kontrol yetkisi elde edilmektedir. İşte bu fasit daire toplum yararına bozulmazsa, sistem, toplum aleyhine olarak, azınlığın çıkarına bir «devri daim makinesi» haline işler. Bu işleyiş ise, sosyal hastahkların dengelessizliğinin, huzursuzlukların ana kaynağıdır. Bu devri daim sistemi hâlen yurdumuzda işlemektedir. Mutlular, a) çıkarlarından en küçük bir fedakârlık yapmamak ve b) kendilerini savunmak için, politik kararları da kontrol etmektedirler. Bu amaçla, a) gerçekleri görüp haklılığın ne olduğunu, seçemeyen büyük halk kitlelerini statülerinde tutabilmek için onlara orta çağın Hasan Sabbah metotları eğitim adına uygulanacak, b) gidiye uymayanlar, konformist olmayanlar ise türlü yollardan tehdit edileceklerdir. Bu sömürme sistemi, zamanla patlamalar yaratır. 28 Nisan - 27 Mayıs 1960 küçük bir patlama örneğidir. Öyle küçük bir patlayış ki, nedenlerinin bilincine onu yapanlar da varamamıştı. Gerçekten gelir farklarını artıran (milliyoner yetiştiren) işleyişin bir âleti olarak D.P. 27 Mayıs sürüklendi. Dış yardımlar bu işleyiş kolaylaştırdı. Ve iddia edeceğim ki, bu gelir bölüşüm mekanizmasıyla kalındıkça, dış yardım iki misli de olsa, sosyal dengesizlik artacak ve Türkiye'ye huzur gelmeyecektir. 27 Mayısçılar, sosyal sistemi değiştirmeye bilincine neden varamadılar ve radikal değişime neden gidemediler? Aslında cevap yukarıda verilmişti; burada bir hatırıyı açıklayacağım: 1961 Baharında Maliye Bakanlığında, bir M.B.K. üyesi, uzmanlar, su baylar önünde, dış ticaretle ilgili tedbirler üzerinde konuşuyordu. Tavsiye edilen tedbirler için zamanın Ticaret Bakanı Baydur: «Bu tedbirleri biz de almak isteriz fakat tüccarlar kuvvetlidir. Eğer biz, bu tedbirleri alırsak, onlar Cemal Paşaya giderler ve tedbirlere engel olurlar» demişti. Kısacası, sosyal sistemimize gerçekte hâkim olanlar, 27 Mayısçılarda değişik yollardan kontrole girmişlerdi.

27 Mayısla bir nefes alan devrimciler, Anayasaya «Sosyal adalet» gibi ilkeleri soktular. Bu ülkede hem sosyal huzurun ve hem de kalkınmanın anahtarları bulunabilir. Fakat, bugün

amaç ve araçları arasındaki uyumun bulunmadığı - plân ile «sosyal adalet» ilkesi ölü ilke haline getirilmiştir. Olaylar bize açıkça gösteriyor ki, 27 Mayıs olmadan yazılacak bir Anayasaya o ilke giremezdi. Bunu açıklayan örnek olay kamu harcamalarına fon sağlamak için baş vurulan yolların anayasaya aykırılığına rağmen Hükümetçe teklif edilip halk adına Parlâmentoca kabul edilmesidir. Bu vergileme yolları Anayasaya aykırı olarak, bir yandan fakir halkın yükünü arttırırken öte yandan mutlulara gerçekte dokunmamakta, onların israfçılığını âdeta teşvik etmektedir. (Son günlerde gazetelerimizde İsviçre'de satılık villâ ilânları görüyoruz). Ne ticede kat iktisadî kaynakların israfı kullanışına sebep olmaktadır. Bakınız Prof. Enos ne diyor: «Hükümet bu adalet sızılgı giderecek tedbirler almak şöyle dursun, hem de reform adı altında, adaletsizliği arttırıcı ve Anayasaya açıkça aykırı tasarılarla ortaya çıkmaktadır». Bir Amerikalı profesörü dahi böyle konuşmaya iten bir vergi anlayışının zettirdiği vergi ve zam kanunlarını ayrıca burada teshire lüzum görmüyorum. Sadece, İnönü'nün Maliye Bakanı Ferit Melen'in ağzında ifadesini bulan tutumu, 17 Mart 1963 tarihinde basında çıkan iki cümle ile teshir edeceğim. Melen diyor ki: «Vergiilerde esas mükellef mukavemetinin az olmasıdır... Zamlardan başka çıkar yol varsa muhalefet bize onu göster sin». Birinci cümlede safca, «Vergiye kim itiraz edemiycekse ondan alırsın» denilmektedir. Bunı, halk deyimince «Vurun abalıya» diye özetliye biliriz. Bu sözleri Anayasaya rağmen söyleyen «Maliye Vekili» aslında kimin vekili olduğunu açıklamıyor mu? Öte yandan, sayın Bakan kendilerince kurnaz bir politika oyunu yapmaktadır. Şöyle ki, muhalefet zamlardan başka yol gösterememektedir. diye, Adalet Partisi ni güya itham etmektedir. Adalet Partisi ile kendilerinin aynı zümreleri temsil ettiği gerçeğini, onların açıkça başka vergileme istemiyceklerini bilen bakanın kendiliğinden kapalı olarak politika yapmaktadır. Yani, Adalet Partisi, tarımdaki mutlu azınlık doğru dürüst vergilendirilsin, veraset ve intikal vergisi güllünc durumundan kurtulsun, beyhude ve hatta toplum aleyhine olabilecek yatırım indirimi olmasın mı desin? Bunlara siz cesaret edebildiniz mi sayın Bakan! Bütün bunlar parlâmentonun kimleri temsil ettiği veya sistemimize kimlerin hâkim olduğunu açıklıyor mu? Burada kararını vermemiş okuyucu varsa, son vergiler hakkında özel kesim temsilcilerinin gazetelerde çıkan sözlerini hatırlasınlar: «Özel sektör vergilerden memnundur». Bütün bu gerçekler arasında Başbakan İnönü plân ve silesile, açıkça «Biz sosyal adaletli ve dengeli olarak kalkınacağız» diye beyanat verebiliyor. Bu, bence iki anlam taşır: a) Ya, İnönü sosyal adaletin ve dengenin ne olduğunu; daha doğrusu, sosyal denge ile ekonomik denge arasındaki ilişkiyi bilemiyor. b) veya biliyor da, açıkça demagoji yapıyor. Hükümetin bu noktadaki tenkitlere cevabını, pervasızca şu sözünde bulabiliriz.

Bu durumda, Başbakan İnönü şu soruların cevabına göre sosyal yapıda, kendi grup veya sınıfını ve oradan da fonksiyonu

nunu tâyin edebilir:

1 - Hukukilik, meşruluk, diye diye 1946 dan bugüne kadar, muhalefette ve iktidarda olduklarında, halk sömürücüsü te-kellere ve imtiyazlara karşı bir tutumları olmuştur mudur; veya böyle bir konunun farkında mıdır?

2 - Kendilerinin, özel ke-simden temas ettikleri kimlerin Türk ekonomisindeki, dolaşısıyla sosyal sistemdeki verileri biliyorlar mı?

3 - Ve son günlerde görülen yapmacık inşaat malzemesi darlığını yaratan stokçuların kimler olduğunu biliyorlar mı?

4 - Kromit şirketinin dış borcunu (ki gerçek miktarı üzerinde güpheler vardır) ulusumuza ödetmek isteyen kapitülasyon ru kanun Meclise hangi hükümet tarafından getirildi? Bu yolla kimin haysiyeti harcanıyor?

Kısaca Başbakanın, kendilerine haklar, fikir veren kimlerin yukarıda bahis konusu edilen firma veya kurumların (eski den ve hâlen) sahipleri, avukatları, müşavirleri, avukatları olduğu hususunda bir endişeleri oldu mu? Bu soruları cevaplandırmaya çalıştığımızda İnönü 1946 dan beri sosyal sistemimizde grubunu ve fonksiyonunu belirtebilmiş kanısındayım.

Peki, neden bu duruma düğüldü? Tarihi olusumları, hiç değilse kısa dönemlerde, biraz da sorumlu kişiler kanaliz ederler. Yukarıki soruya, Başbakan İnönü'nün geçenlerde gazetesinde okuduğumuz bir bildirisinde sözünü ettiği bir kural ile cevap verelim: Kural şu «Başlangıçta yapılan bir strateji hatası tesirini sonuna kadar devam ettirir». Evet, Sayın Başbakan, sizin 1946 larda yaptığınız stratejik hata hepimizin istediği amaca yönelmek yerine, bugünkü şartlara bizi ulaştırmıştır. O tarihi hata şudur: Demokrasinin seçim sisteminde geçerken a) bir taraftan kendi partinizden daha devrimci, radikal ve solda bir parti kuruluşunu kabul edemediniz. b) Öte yandan kendi partinizle birlikte, Atatürkçülüğün sosyal faydayı arttırıcı bir değişim metodu olduğunu da anlayamadınız. Böylece, demokrasi adına satıhta şahıs çatışmaları yıllardır sürdü geldi ve tabii temel konulara el atılamadı.

Şimdi düşünelim, yukarıda söylediğim tarzda radikal, devrimci bir parti kurulsaydı, 1956 seçimlerine girse ve CHP'ye karşı olan (haksız veya haklı) husumet sebebiyle 50-60 millet vekili çıkarsaydı, Parlâmentodaki tartışmalar acaba geçmişte olanlardan oldukça farklı olmaz mıydı? Bugün toplumda ortaya çıkan konulara çok önce girilmiş bulunmaz mıydı? Acaba 27 Mayıs olur muydu; olsa da bundan farklı olmaz mıydı? Şüphesiz bu sonuncu sorular birer fikri spekülasyondur; fakat düşündürücü değil mi?

Mustafa Kemal'in halkçı devletçiliğini uygulama görevini yüklenmiş eski Başvekil İsmet Paşa bugün nerededir? Açık kanım, o, Türk sosyal sistemine hâkim gözükkenlerin elinde hapistir. O hapseden kozanın örülmesinde, tarihi sebepler yanında, kendilerinin de rolü olmuştur. Sayın Başbakan bu hapsedilmiş olmayı bugün belki de idrak etmiş bulunuyordur. Fakat o kozadan çıkma veya fonksiyon değiştirme çabasının kendilerini düşüreceğini de anlıyor olmalıdır. İşte İnönü'nün yeri, çıkmazı ve trajedisi buradadır.

YÖN, 10 NISAN 1963

200 Yıldır neden bocalıyoruz ?

Niyazi BERKES

SON YAZI: ATATÜRKÜN ÖZLEDİĞİ TÜRKİYE'Yİ KURABİLİRİZ

Lord Curzon haklı çıktı

Geçen yazımızda, Demokrat devrinin ekonomik alanda gözle görülmeyen yollarını inceledik. Şimdi, görülebi-

len ve onun başarısı sayılan yamını da işaretlemezsek haksızlık etmiş olacağız. Mayıs devrimine kadarki yıllarda, devletçiliğin kalkınma yönüne aykırı yollarda gittiğini gördüğümüz politikalar, Kemalizmin amacı olan toplumsal devrimi gerçekleştirmemiş olmakla beraber, önemli toplumsal değişikliklerin önüne de geçememişlerdir. Çünkü, hiç bir toplumun değişmesinin önüne geçilemez; ona engel olmak isteyen davranışlar bile değişmelere sebep olurlar.

Bu değişmelerin en önemlisi, enflasyon devrinin yarattığı zâhiri refah devrinin altındaki değişmelerdir. Ekonomisi, üstün ekonomilerin ayak-topu haline gelen ülkelerde görülen zâhiri refahın başlıca sebebi, ekonomik gelişmenin ulusal iç-gücünden yararlanılması değil, yabancı kaynaklara dayandırılmasıdır. Bunun toplumun çoğunluğu için anlamı, bir süre için yaşam seviyesini yükseltme şansını vermesidir. Fakat enflasyon devri hızlanınca süratli bir servet dağılımı çalkalanması olur. Bu çalkalanmanın geriye bıraktığı toplum az zenginli, çok yoksullu bir toplumdur.

Bu, toplumda başka daha birçok etkiler yaratır. Para ekonomisi genişler. Nüfus artar; bu nüfus aynı zamanda daha hareketli ve daha genç bir nüfustur. Şehirlere nüfus akımı başlar; işçi sınıfı genişler fakat işsizlik artar. Bu değişiklikler eğitim, sağlık ve sair hizmetler üzerine baskıyı artırır; kamu hizmetlerini yapan devlet bunları karşılayamaz hale gelir. Genel olarak nüfus, kaynak, ve hizmetlerin ekonomik imkânlarının en çok heba edildiği bir durum meydana gelir. Ulusal ve plânlı ekonomi çevresi içinde çalışmayan devlet bunları idare edemez olur. Bundan ötürüdür ki Türk ekonomisinin yegâne yürüyebiliş yolu olan Kemalist devletçilik yolu bugün artık işlemez hale gelmiştir.

Demokrat idaresinin enflasyon havalanmasından sonraki düşüşüne rağmen ve herkes Kemalizmin başlatıldığı noktadan çok uzaklara düşüldüğünü gördüğü halde, halâ o noktaya dönülmemiştir. Genç dış yardımlardan sağlanacak haval pompalar la uçus deneylerine girişme umutları yasa maktadır. Kemalizmin yıkılmasına sebep olan iç ve dış şartlar kalkmadığı için, Atatürkçülük sadece sözden ibaret kalmak tadır. Durum, Atatürkçülüğün hiç bir yanını işlemesine elverişli değildir. Bunun için dir ki özenlen plânlı kalkınma teşebbüsü uygulanamayacaktır. Yalnız kalkınma değil, mevcut çerçeve içinde bile gidilmesi, dış kaynaklara muhtaç ve tâbi bir durumdadır. Vaktiyle, Lausanne konferansında çetin didişmelerden sonra anlaşmaya varıldığında, avuca giren kuşu kaçırması olmanın hıncı içinde, Lord Curzon şöyle demiş: «Davayı kazandınız. Size istediklerinizin he men hepsini bahsettik. Fakat unutmayınız ki bir gün gene bizim yardımımıza muhtaç olacaksınız. Bir gün mali güçlükler sizi çaresizlik içine koyunca, bütüniz denkleştirme münâkıbâsı olmadığınızı görünce, hat ta memurlarınızın maaşlarını veremez hale gelince gene bize gelecek ve Paris'ten, Londra'dan yardım istiyacaksınız. İşte o zaman, şimdi elde etmekle hakkı olarak if tihar ettiğiniz hakların çoğunu birer birer tekrar elinizden alacağız.»

Türkiye'nin avantajları

Devrim tarihimizin bu kısa hikâyesi burada bitiyor.

Sonuçun, aklımıza getireceği bir soru kabvör: Koca bir kurtuluş savaşı verildi-

ten sonra, uzun bir kalkınma deneyi geçirdikten sonra, acaba bu sonuç, Türkiye'nin kalkınmayacağına, başma-buyruk bir ulus olarak yürütmesinin bir hayâl olduğunu göstermiyor mu? Onun, Batı medenî devletlerinin kanadı altına girmesi bundan dolayı zaruri olmuyor mu? Geri kalmış bir toplum halinde çıkamayacağını göstermez mi?

Uzun süredir, son iki yüzyıllık kalkınma çabalarımızın tarihi üzerindeki incelemelerimden ve Batı uygarlığı dışında kalmış toplumların denemeleri ile bunun arasında yaptığım mukayeselerden sonra bu sorulara «hayır» cevabını veriyorum. Bu yazı dizisi boyunca, Türkiye için «gelişmemiş toplum», «geri kalmış toplum» deyiş geçerken üzerinde durmadığımız, fakat şimdi tartışılmasına sıra gelen bir noktaya son olarak dokunmak isterim. Ulusal Kurtuluş Savaşı ile kurulan Türkiye gerçekten bugün anlaşılan ve son yıllar içinde hep bir ağızdan benimsediğimiz anlamda gelişmemiş bir toplum mudur? Onun, değişme ve gelişme halinde bir toplum olma imkânları kendi içinde, yapısında ve temelinde yok mudur?

Modern bir ulus olmaya hazır mıyız

İkiyüz yıllık bocalamadan sonra, Kemalizmin açtığı yolda Türk ulusunun kıra zaman içinde ileri bir toplum haline gelme şansları, bugün kalkınma çabası içinde bulunan birçok uluslara nazaran fevkalâde denecek derecede yüksektir. Aşağıda vereceğimiz hükümler, başka ulusları aşağı ve kabiliyetsiz görmek gibi, bir düşünceden ileri gelmiyor. Her insan toplumunun kalınmaya hem hakkı hem kabiliyeti vardır, bu hiç bir üstün ulusun veya ırkın tekelinde değildir. Söylemek istediğimiz şey, Türk ulusunun bazı elverişli tarihlî şartlara malik olmakta talihli bir durumda olduğu noktasıdır. Türkiye 1924 ten itibaren, toplumsal kalkınma savaşına girdiği zaman (daha o zamandan arkasında uzun bir tecrübe devresi vardı), bugün geri kalmış bir çok ulusların gıpta edeceği önemli avantajlara malikti. Bu avantajların ne olduğunu görmezsek, bazı Amerikalı kalkınma iktisatçıların yaptığı gibi, Türkiye'yi Nijerya veya Tanganyika gibi toplumlar

kategorisine sokmuş ve kalkınma ile ilgili önemli noktaları onlar gibi yanlış anlamış oluruz. Türkiye'nin, bu saydığım memleketleri bırakın, Hindistan ve Pakistan gibi, talihsiz mazileri yüzünden halklarının yüksek kabiliyetleri ile mütenasip avantajları olmayan memleketlere nazaran bile talihli bir durumu vardı.

Her şeyden önce, Türkiye'nin âdeti mu cize denecek şekilde, modern bir ulusal bütün olmak için gerekli asgari unsurları hazırdan elinde bulunuyordu. Bunların çoğu, bugün gelişmemiş memleket denen yerlerde yoktur. Türk toplumu korkunç din, din, ırk, kast; prensler; racalar; muwaplar v. s. gibi imtiyazlı zümreler, kabile, aşiret gibi bölünmelerine uğramış bir yapı değildi. Bu açıdan Türk toplumu demokratik lâik, ve modern bir ulus olmağa hazır bir halde idi. Ortaçağ nizamından kalma ve geçen yazılarda anlattığımız sakatlıklar toplumsal reformlarla düzeltililebilecek şeylerdir. Halbuki, geri kalmış toplumların çoğundaki parçaklıklar insanın başını döndürecek, ümitlerini kırarak kadar büyük dertlerdir. (Sadece Hindistanın sadece dil durumunun meselelerini düşünmeniz yeter).

Sömürgeciliği yenmişik

Türkiye, birçok geri kalmış ulusların aksine, sömürgeciliğe çıkmış hatta sömürgecilik halinde yarattığı bir toplum da değildi. Sömürge ulusları, özellikle müsülman olanları, tâbi oldukları sömürgeci idarelerinin tesiri altında birçok kötü geleneklere varis olmuşlardır. Bu kötü gelenekler yüzünden, lâik ve ulusal hukuk sistemleri bile yoktur. Hatta ulusal eğitim sistemleri bile yoktur. Daha garibini söyleyeyim: Generalleri, hâkimleri, avukatları kendilerine yabancı ve hatta kendilerinin düşman saydıkları memleketlerde tahsil görürler. Hatta donanmaları veya orduları yabancı komutanlar elinde olanlar vardır. Türk halkı siyasi varlığını ve hatta efendiliğini muhafaza etmiş bir ulustur. Hatta daha da diyebileceğimiz zamanlara kadar birçok ulusları, hem de ulusluklarına dokunmadan, idare etmek sanatında pismiş bir ulustur. Bunu, övünmek ve şövenizm için değil, sırf bir gerçek ve bir olay olarak bilmek ve hatırlamak gerektir.

Yarım asır ilerlediydik

Türk toplumunun aydınları, dans imparatorluk dağılmadan önce hem ulusal şuur hem çağdaş uygarlık şuurunu kazanmış kimselerdi. Halkın bütünü, siyasi devlet birimini, ulusal ve çağdaş anlamda olmasa da, tabii bir olay olarak benimsemiştir. Meselâ, Hindistan ikiye bölünüp bundan müsülman bir devlet çıkınca bu memleketin halkını bırakın, aydınları bile ulusal ve lâik devlet kavramını kabullenmemişlerdir. Bu devletin genel ve ulusal bir dili olmadığından resmî dil olarak Arapçayı almak isteyenler olmuş, buna bile karar veremediklerinden İngilizcesiz bu devlet işlemez, çeşitli bölgeleri arasındaki halk birbirini anlamaz olmuştur. İdeali, halâ, Hazret-i Ömer devletidir. Atatürk devrimleri, şu bizim politikacılarımızın omuz silktiği Atatürk devrimleri Asya ve Afrikanın geri kalmış uluslarının bugün bile varamadığı merhaleye Türkiye'nin şöyle böyle yarım yüzyıl önce varmış olduğunu bir ifadesidir. Bu devrimler sayesinde, modern Türkiye'nin politik bağımsızlığı gerçekleştirildiği zaman, bugünkü geri kalmış birçok ulusun karşılaştığı çok ciddi meselelerle uğraşmak derdine düşmemek gibi tarihî bir talihliliği vardı.

Devrim geleneğimiz vardı

Türkiye'nin hatırı-sayılır bu devrim ve kalkınma geleneği de vardı. Ve bu, Bab uygarlığına yegâne kavuşmuş Batı-dışı bir toplum olan Japon toplumunun değişim tarihinden öncesine kadar gider. Üstün bir uygarlıkla karşılaşmış olmanın verdiği dersler altında yuğrula yuğrula, modern uygarlığın fırını içinde pişe pişe çağdaş uygarlığın gerçekliklerini ve zorunluklarını tanımıştır. Atatürk devrimleri, bütün bu deneylerin mahsulüdür. O, Atatürk'un sulh siyaseti ile bütün imparatorluk iddialarını bırakmış, emperyalist iddialı devletlerin kavgalarının dışına çekilmiş; Birinci C. Savaşından sonraki sulh devresinden faydalanma ve kendi ekonomik kalkınmasını başlatma uyanıklığını da göstermişti. Bu sulh devresinde uygarlık ve teknik devriminin bazı önemli metotlarını da bulmuş, uygulamaya başlamıştı. Gerek ekonomi, gerek eğitim alanlarında Kemalist Türkiye'nin kendi deneyleri ile bulduğu şeyleri nalâ bugün bile bulamamış uluslar çoğunduk tadır. Bunlar hakkında Batı'da, özellikle iktisatçılar arasında, esaslı bilgiler oğri halde son zamanlarda bazı Amerikalı iktisatçılar bile kalkınma meseleleri bakımından bunun farkına varmaya başlamışlardır. Meselâ, geçen yazıda sözünü ettiğimiz Uluslararası Kalkınma Bankası'nın uzman heyetinin Türkiye ekonomisi hakkında hazırladığı ve kitap halinde yayımlanan raporunu şiddetle tenkit eden iki önemli Amerikalı iktisatçı (Kindleberger ve Spengler) bu raporu tenkit ederken ikisi de şu hükmü yapıyor:

Türkiye eğer 1950-52 sıralarında bu uzmanlara hak verdirir gibi gözükün kalkınma âlâmetleri göstermişse bunu, dış yardım veya özel teşebbüs ve yabancı sermaye yatırımlarından ziyade Atatürk devrimlerinin ve devletçilik siyasetinin hazırladığı temelde aramak lazımdır.

Bütün bu elverişli şartlar üstünde, nehayet, Türkiye'nin Atatürk gibi büyük bir öndere, Batı devlet adamlarından kuşak kuşak ilerlerde bir büyük adama malik olmak gibi eşsiz bir talihliliği vardı. Bağın sız Türk ulusu ve devleti Sir Ebubek'r veya İmam Bilmem-ne gibi garip ünvanlı zatlarla değil, böyle bir adamla kurulmuştur. Geri kalmış toplumların hiç biri, henüz daha böyle bir kurucuya kavuşamamıştır.

Yakında
kitap
halinde
çıkıyor

YÖN. 71

Yılın en
önemli
incelemesi:

**200 YILDIR
NEDEN
BOCALIYORUZ?**
Yazan: Niyazi BERKES

Atatürk diplomasisine dönebiliriz...

Geçmişe ve temele ait bu yanırdan başka, bugünkü durumda Türkiye'nin geli me halinde çağdaş bir toplum olmasına el verili şartlar var mıdır?

Türkiye'ye, özellikle dışarıdan bakıldığı zaman, dünya ulusları arasında onun kendine-özel bir durumu göze çarpar. Bugün toplumlar, gittikçe ulus birimleri haline gelmekle beraber, çeşitli açılardan gruplaş malar gösterirler. Bir kısmı belirli uygarlıklara mensuptur. (Batı uygarlığı ulusları gibi); veya ideolojik kümelenmelere mensupturlar (kapitalist veya sosyalist gruplar gibi); bir kısmı ekonomik kümeler teşkil ederler (Ortak Pazar veya İngiliz uluslar kümesi gibi); kültür, din veya dil kümeleri teşkil edenler var (müslüman toplumlar veya Arap kavimleri gibi) Türkiye bu çeşitli kümelenmelerin yalnız başına hiç birine mensup olmayan tek-başına bir toplumdur. Her biriyle az-buçok yapılaş tığı bir şeyler varsa da hiç bir açıdan tüm şuna veya buna mensup değildir.

Batı Avrupa ile olan ilişkisinin hem kültürel, hem ekonomik unsurları varsa da bunlar da tek-yanlı olmuş; geleneği olmayan; Türk ulusuna çok pahalıya malolan bir münasebet olarak kalmıştır. Batı Avrupa, Türkiye'yi hiç bir zaman kendinden bir parça saymamıştır. Bizim aramızda bunun aksine bir inanış varsa da buna biz den başka kimse inanmamaktadır. Diğer yandan, Türkiye'nin son onbeş yıl içinde kendine benzer komşuları ile ekonomik, siyasi ve kültürel bağı olmadıktan başka çoğu ile de iyi münasebet halinde değildir.

Bu özel durumun, aleyhe gözlükten yarar larına rağmen, özlenen amaç bakımından lehe olan yanları vardır. Bunların en önemlisi, Türkiye'nin ekonomik ve siyasi emperyalist çıkar ve çatışmaların hedefi olmayacak bir memleket haline gelmiş ol masıdır. Bunu gerçekleştirmede olduğu ka

dar, bunun anlamlarını kavramada en baş ta gelen adam Atatürk olmuştur. Bu an laştan ötürü o, cesur ve korkusuz bir dış siyaset uygulamıştır. Öyle bir korkusuz dış siyaset ki cesur olduğu ölçüde dost ve emniyet kazanan bir siyaset olmuştur. O nun devrinde Türkiye hiç bir kudretli dev lete dayanmadığı halde, hiç bir kudretli devletten de bir satışma görmemiştir. Son onbeş yıl içinde ise bunun ikisi de olmuş tur ve bu, Türkiye'nin büyük devletler ça tışmasında veya emperyalist çıkar yarışın da hedef olmak gibi bir hali olmasından zi yade Atatürk diplomasisinin tersine çevril mesinden ileri gelmiştir. Ashında, Kemalist Türkiye'nin en büyük başarısı kimseden ne alacağı, kimseye ne vereceği olmayan bir memleket haline gelmesi ve bunun böyle olduğunu tanıması olmuştur.

Dış yardımsız kalkınabiliriz..

Bağımsız olmak zorunda olan bir toplum için bulunmaz bir mazhariyet olan bu durum yanında, onun kadar önemli bir a vantajı daha vardır: Birçok memleketler den farklı olarak, Türkiye kendine yeter bir ekonomik birim halini, kalkınmasını kendi tabiat ve insan kaynakları ile hare kete getirmesini, çok geniş ölçüde sağlayabilecek bir memleketir. Bu kaynaklar muazzam ölçülerde olmamakla beraber, mü tedil, çeşitli ve birbirini tutacak, desteyecek şekildedir. Bir defa, Türkiye, İngi lere, Japonya, Yunanistan, Lübnan ve tabii kaynaklarca mahdut olduğundan re fahının ekonomik temelini kuvvetli bir dış ticaretten sağlama zorunda olan bir mem leket değildir. İkincisi, Türkiye petrol, pa muk, kauçuk gibi dünya piyasalarına tâbi ve daima kudretli sermayelerin tamah be defi olan maddelerden birine ekonomisini dayandırma zorunda olan bir memleket değildir. Bu gibi ülkeler, özellikle petro lü olanlar, bir bakıma büyük avantajlara malikeler de, hem bağımsızlıklarını hem kalkınmalarını güçleştiren durumlar yarat ması yüzünden daha çeşitli ekonomiler yaratmağa çalışıyorlar. Bu durum bizde, ken

KARGA İLE TILKI

Lafontenden bu yana devran hayli değişti;
İlme verdi kendini şanlı Karga Miliyeti.
Atomlar atom değil, patlamıyorlar onsuz;
Kevnabiriçten havarda, öncümüz Doktor Korvus!
Şan etti mi şarkısı elekturonik müzik,
O da Nobeller de bir; sanatı s..tir ettik!..
Dün gördüm tünemişti Mülkiyyenin damına,
Tabii Ekonomistti, İktisadın rağmına.
Dedim, Or. Purofösör, kurtar şu memleketi!
SERMAYENİN dedi MARJİNAL MÜSMİRİYETİ!
Ben ki tilkiyim diye postumu yitirmişim,
Ulan, böyle tekkeye her zaman post — nişinim!
O ne kokuydu, anam! Bu cins peynirlere pes!
Rokfellerle Kaşkaval ve Maraşalımız Keynes!..
Madem en hızlı bile Aynıştayna muasır,
Hayatta en hakiki mürşit hâlâ kargadır!

Can YÜCEL

difiğinden vardır. Son onbeş yıldır yabancı sermaye çekmek için çok tavizler verildiği halde, bu sermayenin fazla itibar göster memesi bundandır. Aksi halde, bu tavizlerle Türkiye bir yarı sömürge haline gelebilirdi. Üçüncüsü, kendi tabiat ve insan kaynakları ile Türkiye, dengeli bir iş ekonomisi düzeni kurabilecek durumdadır. Bunu da ilk ve en iyi kavrayan Atatürk olmuştur, ve devletçilik siyasetini başlatabilmek bundan ötürü mümkün olmuştur. Bu, Türkiye'nin Amerika ve Rusya gibi dev çli ve kendine-yeter olabileceği demek değildir fakat, İsviçre gibi ufak bir memleketin bu iki devden belki daha üstün seviyede bir refah sağlayabilmesi, sağlam bir ekonomik temel kurmada önemli amilin büyüklük değil, idare ve bilgi olduğuna gösterir. Dördüncüsü, Türkiye tabiat kaynaklarını nüfus ve insan-gücünü plânli kullanma yolu ile kalkınmasının tabii ve içten-takılmış motoru haline koyabilecek bir mem leketir. Dışarıdan pompa aramağa ihtiyacı yoktur. Devletçiliğin, evvelce gördüğü müz gibi, dar şekilde uygulaması bile bunun mümkün olduğunu göstermiştir. Bir felâket haline gelebilecek nüfus artışın tersine, bir saadet haline getirecek şekilde kullanılması bu şekilde mümkündür.

Bu şartlar altında, Türkiye'nin tek za yıf tarafı, kalkınması için gerekli teçhizat ve bilgi sermayesini dışarıdan sağlamağa halâ muhtaç durumda bulunmasıdır. Bu idhalât-ıhracat dengesizliğini tehlikesiz durumda tutmayı gerektiren ve bunun için gerek sanayi, gerek tarım ekonomisini plânlamayı daha da zaruri yapan bir durumdur. Japonya, Rusya, Amerika, Alman ya gibi Batı uygarlığına sonradan girmiş memleketlerde bile başlangıçta böyle ol muştur. Bunun, bugün bizim için daha da zaruri bir hale gelmesinin diğer bir sebebi Batı Avrupanın bugün görülmedik bir yük selme safhasına girmiş olmasıdır. Daha şimdiden işçi gündelikleri Amerikadaki se viyeye gelmiş ve hatta geçmektedir. Çağ daş uygarlığı şimdiye kadar çok pahalıya satın almış olan Türkiye için, ekonomice ona bağlı kaldığı sürece, bu durum daha sıkı davranmayı gerektirecek bir durum dur. O uygarlığın gittikçe pahalılaşması bizim gittikçe ucuzlamamız demektir. Or tak Pazara girmek heveslerini bu açıdan değerlendirmeliyiz.

Atatürkçü ulusal politika

Dış dünya ile münasebetlerin bu özel likleri, iç ekonomik ve siyasi münasebetle rin özelliklerini belirleyecek noktalardır. Her iki anlamda bunun gerektirdiği şey, Atatürk'ün anladığı anlamdaki «milli siya

set» tir. Cari-curtçuluk milliyetçiliği olma yan bu ulusal siyaseti Atatürk «Nutuk»a şu çok veciz sözlerle anlatır:

«Bizim aydın ve uygulanır gördüğümüz siyasi meslek ulusal siyasettir. Ulusal siya set dediğim zaman kasdettiğim anlam şudur: (a) ulusal sınırlarımız içinde, (b) her şeyden önce kendi gücümüze dayanarak, (c) ulus ve tilkenin gerçek mutluluğuna ve bayındırlığına çalışmak; (d) geliş-güzel büyük emeller peşinde ulusu oyalamamak ve zararlandırmamak, (e) uygarlık dünya sından uygarlıkları ve insanca muamele, kar şıklı dostluk beklemek.»

Son on yedi yıllık iç ve dış siyaset, A tatürk'ün anladığı anlamdaki bu ulusal si yaset değildir.

Yeni bir ulusal siyasete dönülebilmesi, ulusal ekonomik siyasetin yürütülmesini tı kayan, geçen yazılarımızda gördüğümüz engellerin ortadan kaldırılması ile müm kin olacaktır. Tarihî incelememiz, Atatürk devrimleri ile doğru yoluna girmiş olan Türk evrimini baltalayan, ekonomik ka kınma tedbirlerinin toplum üzerine etkisiz kalmasına sebep olan, etkisi olduğu zaman bu etkinin toplumu modernleştirme amacını gerçekleştirmeyen bir etki olmasına se beup olan kuvvetlerin neler olduğunu yete ri kadar göstermiştir. Bunların yarattığı tı kanıkların nerelerde olduğu, bunların nasıl giderileceği bu tarihi tartışmada beliriyor sa da bunların derinliğine incelenişi aktüel davaların tartışılması çevresine girer.

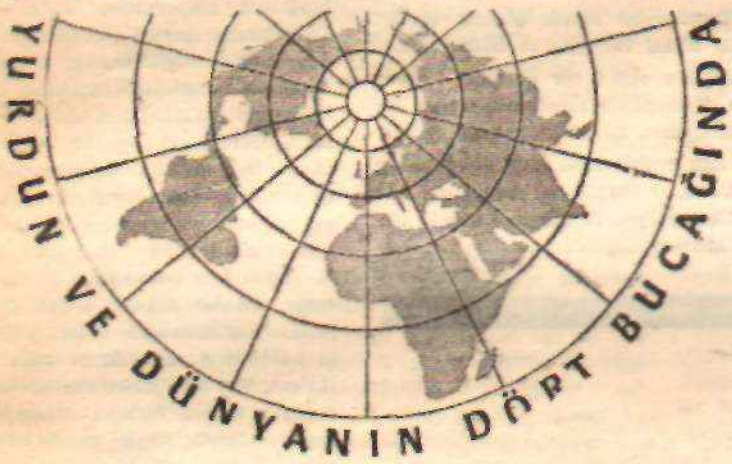
Türkiye'nin bugün gelişmemiş toplum ların karşılaştığı problemlerin aynı olan problemlerle karşılaşması, onun tarihinin zorunladığı bir şey değildir; bu, onun gelişen bir toplum olmadaki çok kuvvetli imkânları ile telif edilir bir şey değildir. Türkiye, iki yüzyıllık çabalarla sonra yo lunu bulmuş, gelişme haline girmiş bir toplum olma durumuna çoktan varmıştır. Onun, bu durumdan gelişmemiş bir toplum durumuna döndürülmesi, bu yazı dizisinin ikinci kesiminde anlattığımız ge.1 letici kuvvetlerin eseridir.

Bu kadar elverişli şartlar içinde Tür kiye'nin, ekonomik kalkınma, toplumsal değişme, çağdaş uygarlığa uyma işlerini ba şaramamış olmasını izah için, bu kuvvetlerin ötesinde sebep aramamıza lüzum yoktur. İlk yüzyıllık bocalama hikâyesinde ki gözlemlerimiz yersiz bir dedbindiliğin de ğil, Türk toplumunun taşıdığı büyük im kânların sadece dar kafalı çıkarıcıların eli de öldürülmesi olmasının, Türk aydınının bunun karşısında âciz kalışının verdiği acının eseridir»

SON

YÖN, 10 NISAN 1977

REKLAMLARINIZ İÇİN

BASIN İLÂN KURUMU

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1 İstanbul

Telefon: 22 43 84 - 22 43 85 Telgraf Adresi: BASINKURUMU

Şubeler

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

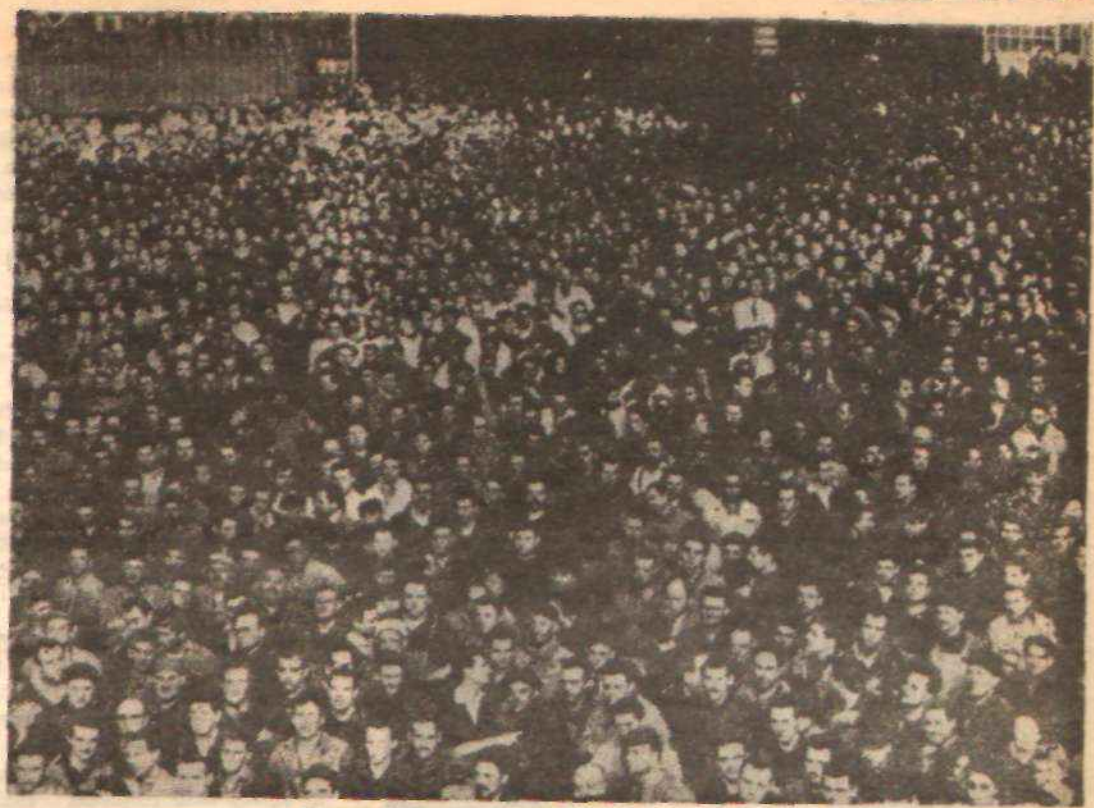
Dış Muhabirler

A. B. D.
Almanya (Federal)
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Palestina
Polonya
Portekiz
Rumanya
Yugoslavya
Yunanistan

UNUTULMAZ BİR GREVİN HİKÂYESİ

Atilla ILHAN
(PARİSTEN YAZIYOR)

Fransa'daki grevlerden bir görünüş.
Dayanışmanın gücü...

Metro ağzlarında başları 600 F. kadar bir para kazanabiliyorlar. Oysa fiyatlar, bu 600 F. gibi, durduğu yerde durmuyor; 1958 den bu yana yükseldikçe yükseilmiş. Demek ki arada ezilenler dar ve sabit gelirler. İşçiler bir bakıma ücretlerinin yeni duruma göre ayarlanmasını istiyorlar: yüz de 81 hemen olmak üzere, yüzde 11 oranında bir zam; ayrıca madencilik mesleğinin kendine özgü zorlukları, yarıtcı ve yıpratıcılığı, aşırı tehlikesi dolayısıyla çalışma süresinin indirilmesi (40 saatlik hafta); bir de diğer iş kollarında olduğu gibi ücretli tatil süresinin üç haftadan dört haftaya çıkarılması. Son iki dilek önceki sanayi dallarında gerçekleşti, gerçekleşiyor. Sadece şu son bir ay süresince metalurji, tekstil vs. işçilerinden 5 milyon kadarının dört haftalık ücretli tatili elde etmiş olduğunu okuduk. Daha güç bir çalışmaya hayatı süren madencilerin isteklerinde bu yönden bakılırsa olaganüstü bir taraf yok. Ne var ki hükümet grev kararı üzerine, belki biraz da acele ederek, madenlere el koyma kararını verdi. İktidar Partisi UNR'nin Grup Başkan Yardımcısı G. Billotte'un bile «Yanlış bilgilere dayanarak işlenmiş psikolojik bir hata» saydığı bu kararı; sendikalar, dinlemediler. Bu arada kurulan ara bulucu Massé komisyonunun önermeleri üzerine işçi temsilcileriyle hükümet arasında başlayan müzakereler, tam bir başarısızlıkla sonuçlandı. Hükümet, başlangıçta yüzde 4,27 olmak üzere uzun sürede uygulanacak yüzde 8'lik bir zammı kabul ediyor; diğer dileklerin ise başlamadan sonra ele alınıp ayrıca tartışma konusu edilmesini faydalı sayıyordu. Sendikalar reddettiler. Bir polemikler başladı: Haberleşme Bakanı M. Peyrefitte «yüzde 1'lik

Zira Fransız maden işçilerinin Mart başından beri süregelen grevi şu günlerde birinci ayını bitirdi; aydınlar çoğunluğunun halkın muhalefet partilerini, hatta kilsenin desteğini; maddi ve manevi yardımlarını kazanmış olarak ikinci aya giriyor. Yılbaşından sonra - 15'ler - 20'ler çerçesinde uzun bir soğuk dalgası geçiren Fransa; bir aydır; televizyon, radyo ve gazete haberlerinin; afişler, mitingler ve gösteri yürüyüşlerinin gerilimi iyice yüksekti fakat o derece sakin atmosferi içinde ciddi bir grev dalgası yaşıyor. Grev hem adamakıllı önemli, hem fevkalâde «popüler» Zira Fransız Kamu Oyu Enstitüsünün rakamlarına göre, Fransız halkının yüzde 80'i madencileri isteklerinde haklı görüyorlar.

Hakkı görüyorlar, çünkü: sendikaların, memleketin dört bucağına dağıttığı kazanç bültenlerine bakılırsa; madenciler ayda ancak

bir zammın bile bütçeye 10 milyar franklık bir külfet yüklediğini zira millileştirilmiş bu işletmelerin zarar ettiği» ni beyan ediyor; sendikalar hemen cevabı yaşıyorlar: zarar, zamlardan değil; hükümetin kömürü özel sektörün büyük şirketlerine maliyet değerinin yüzde 5-10 oranında da ha ucuza satmasından; elektrikli, ahaliye verdiğinden 21 defa daha ucuza vermesinden ileri geliyor diyorlar. Üstelik Bakanın televizyon konuşmasında rakamları kasten yanlış sıraladığı iddia olunuyor; televizyonda cevap hakkı isteniyor.

Sendikalarla İktidar arasındaki tartışma süre dursum grev yavaş yavaş toplumsal hayatın hemen her yanına yayıldı; dal budak saldı: Madencilerin ardı sıra ilkeyi olduğu gibi gazsız koyabilecek olan Lacq işçileri işlerini bıraktılar; arkasından SNCF'in demiryolu işçileri; hem dayanışmalarını göstermek, hem de kendi dileklerini öne sürmek için. Böylece sürüp gidiyor, sonrası: Bakıyorsanız, bugün gazeteciler sendikası grev kararı vermiş, yarın üniversite öğrencileri. Derken grev elektrikçilere, PTT işçilerine, otobüs ve metro işçilerine sıyrıyor. Bugün iki saat ansızın elektrik yok: Sürpriz grevi! Yarın sabah posta dağılmıyor: Postacıların döner grevinin birinci günü; öbür gün posta dağılacak fakat postahanelerde in cin top oynuyacak. Metrolar karanlık koridorlarda dona kalıyorlar. Hemen her tarafta mitingler, gösteriler. Republique ci-varındaki Yves Tudy sokagında duvara yapıştırılmış bir ilâm ayne kopya ediyorum: «Vatandaş! Madenciler hepimiz için mücadele ediyor; Gece, saat 8 de filân ye-re gel!» Bilhassa maden havzalarında, Pas de Calais ve Lorraine de müthiş gösteri yürüyüşleri: Lens'da 80.000 kişi, başlarında mil letvekilleri, belediye reisleri olduğu halde, toplanıyor; dileklerini elde etmedikçe grevden dönmeyeceklerini bir ağızdan belirtiyor. Merlebach'da, yağmur altında sakin ve kararlı bir kalabalık; UNR'nin «grevin kelimesi» yolundaki ikazına «yüzde 100, HAYIR» karşılık veriyor. Lorraine'de bütün maden ocaklarında afişler: Önce zam, sonra çalışma süresi. Sonra ücretli tatil!

PASKALYA tatilinin küçük konforlu gezginleri Fransız yol haritasında hangi yolların dondan zarar görmediğini; hangilerinden fayda-

lanarak kış sporlarına gidilebileceğini hesaphya dursun; varın Cezayir Başbakanı Ben Bella'nın Fransızlarca terkedilmiş malları ulusa maalemetisi Paris basını biraz şaşırttı; grev konusunun en önemli noktası tek ve aynı kalıyor: Bütün sendika merkezlerinin tam bir birlik ve beraberlik ruhu içinde bulunması. Bir aydır CGT, FO ve CFTC gerek hükümetle gerekse kömür havzası yönetmenleriyle yaptıkları bütün temaslarda kaynaşmış olarak hareket ettiler. Üstelik, genel olarak grevlere pek yanaşmayan mühendis ve teknisyen kadroları da onları destekledi. Bu birlik ve beraberlik güçüdür ki Lens mitinginde FO'dan Mene'e «Madenciler sonuna kadar topyekûn direnecekler» diyebilmek huzur veriyor. CGT'den Delfosse'a «Bu büyük mücadeleyi kazanacağız» diyebilmek iyimserliğini CFTC'den Sauty'ye: «Biliyoruz ki daha fazla dayanamayacağımızı hesaphyorlar, fakat yamıyorlar» diyebilmek kudretini: «... Zira, yeni müzakereler açılıp iş bir karara bağlanmadıkça işe başlamayacağız!»

Yeni müzakereler? Martın son haftasında temaslara ara verilmiş; yeni müzakerelerin sözü edilmekte; fakat gerek sendikalar, gerekse iktidar çevreleri tutumlarını değiştirmemekteydiler. Hükümet sözcükleri pek de açılmakla beraber grev bölgelerinde mülki amirlerin sendika liderleriyle yaptığı temaslarda bir müzakere sondağı mahiyetinde olma dıymı, daha çok «bilgi edinmek» maksadını güttüğünü belirtiyorlar Basında iki tarafı bir müzakere kapısı aramaya iten uzlaştırıcı başlıklar görüyoruz: Kimisi Lacq işçilerinin bir anlaşmaya varması olmasını örnek diye öne sürüyorlar; kimisi % 8 ile hükümetin son teklifi % 6,5 arasındaki farkın küçüklüğüne işaret ediyorlar. Daha kötümserleri, Hükümetin kömür kütüğü yüzünden elektrikli ve gazlı bölge bölge sıraya bindirip saatte dağıtmayı öngören bir proje hazırladığını; bütün endüstri dallarında ciddi zararlara uğranıldığını ısrarla belirtip: madencileri, tıpkı Başbakan Pompidou'nun televizyon'daki ocakbaşı sohbetinde olduğu gibi Fransa'yı düşünmeye çağırıyorlar. Madencilerin cevabı ise, basit: Fransa'nın biraz da onları düşünmesini istemekten ibaret. Delfosse (CGT): «çalışma süresinin kısaltılması, dört haftalık ücretli tatil grevin tatliya bağlanmasını kolaylaştıracaktır» derken;

sendikacıların zam konusunda isteklerini diledikleri oranda gidere-meseler bile, yeni müzakerelerde öbür iki talepte direneceklerine ısrar ediyor. Yeni müzakereler Nisanla birlikte başlıyor, fakat değişen bir şey yok, henüz. Her iki taraf davranışını muhafaza ediyor Le monde'un başlığı, kö-tümser.

Ay sonunda iki gün için EDF (elektrik) ve RATP (otobüs ve metro) sürpriz grevleri yapmaya «cıklarını açıkladılar ve yapmadılar: yani, elektrik ansızın kesildiği için saygıdeğer M. Dupont asun-sörde; sinema yıldızı Paulette Goddard, berberde; metrolar, tünellerde kalmadı. SNCF, paskalya için tatil çıkacaklara düzenli sözler vaadetti. Sözünde de duruyor. Simdilik durum bu. Daha daha Manaco ve Sedan. Milli Lig'de şampiyonluk için çekişiyorlar. Françoise Hardy adında bir okul öğrencisi kız, beste ve şarkılarıyla plâk satış rekorlarını kırdı. Paris'e yağmur yağıyor. Metro ağzlarında Fransız bayraklarını dört ucundan tutmuş grev fonuna yardım top-luyan, madencilerin üzerine yağ-mur yağıyor. Onlar, yüzlerinde şaşılacak bir sükunet, ağızlarının ucunda şöyle eğri bir gülümseme yine de tok tok bağıyorlar:

«Pour les mineurs, s'il vaus plâit!...» «Madenciler için, lütfen»

Son durum

Son satırları yazdığım sırada Journal Televisé, Sendika temsilcileriyle kömür işletmesi temsilcileri arasında devam eden müzakerelerin bir uyumla sonuçlandığını bildirdi: Önce, işletme temsilcisinin az önce parafede edilen protokolu okuduğunu görüyoruz: Madenciler 1964 sonuna kadar uygulanacak kademeli bir düzenle % 12 oranında bir zam elde ediyorlar; fakat ilk elde yapılan zam istedikleri miktarı bulmuyor. Ücretli tatil müddetini arttırmak hususunda hükümet teminat veriyor, işçilere. Ayrıca bir grev tazminatı almaları, bilâhare bir de yivar-lak Masa toplantısı yapılması sözkonusu. Bununla beraber isteklerin tamamı gerçekleştirilmiş sayılabilir mi, bilmiyorum. Delfosse (CGT) açıkça: «Hepsini elde edemedik ama bu kadarı da az değil» dedi. CFTC'nin babacan Sauty si ise oldukça heyecanlı görünüyordu: «Uzlaştırıcı bir formül buldum dedi ve ilâve etti: «Uzlaştırıcı ve şereflî bir formül!»

TÜRKİYE KREDİ BANKASI A.Ş.

SERMAYESİ 10.000.000 TL
MERKEZİ İSTANBUL

Subeleri:

İZMİR
BEYOĞLU
ADANA
GALATA
KADIKÖY
OSMANBEY
ANKARA
BEYAZIT
EDİRNE

SAMSUN
HASKÖY
ÇAPA
KONYA
YENİŞEHİR
İSKENDERİ
BURSA
MERSİN
BAKIRKÖY

ANAFARTALAR

Her türlü bankacılık muamelesi
Zengin ikramiyeli
küçük cari hesaplar.

Kenter kardeşler Marti'da

Marti

Ayperi AKALAN

Çehov, benim adımı yazarken uyguladığını bir yazar. Kent Oyuncuları'nın sunduğu Marti'ni seyrederken yüreğimin nasıl gürbürdediğini hatırlıyorum da yürek çarpıntılarını bir yana koyup oyunu tarafsızlıkla eleştirmenin güçlüklerini yenmeğe çalışmak gerek diye düşünüyorum.

Yarım yüzyılı çok aşan bir zaman önce, Çehov çocukluğundan beri gönlül verdiği tiyatro için ya pıtlar yazmağa koyuldu. Özü, kişileri, biçimi ve ancak bu biçime uygun oynandığında gerçekle sebilir olmaları niteliği ile oyunları tiyatrodaki yeni bir çığır açtı. Nitekim Moskova San'at Tiyatrosu ve onun ünlü, dönem yaratmış yöneticisi Stanislavsky, anlaşılmı, tutumunu en çok Çehov'un oyunları ile belirtebildi. Yani Çehov kendi devrinin tiyatrosu için baş döndürücü bir fırlayış idi. Çehov, Stanislavsky ve kuralı ları bugün artık «yeni» olmadıkları na göre bir Çehov oyunu, Stanislavsky'nin veya bir başka anlamda modern tiyatrosunun kuralları na uygun oynandı mı başarının kesin olması gerekiyor, değil mi?

Ne var ki, Çehov önce Rus'dur, sonra Çehov'dur. Ve Rus tiyatrolarında başkaları için, aşılması çok zor olan güçlük de işte burada başlar. Önce Rus ruhunun özelliklerini, davranış nedenlerini kavrayıp anlayabilmek gerekir. Bütün Rus yazarlarının, o yazarların hiç olmasa bütün ünlü kenuflarının, kişilerinin tanımlanması, bilimleri, lüzumları, Turgenev, Gogol, Puşkin, Dostoyevski, Tolstoy, Çehov, Gorki, bütün bu yazarların kişileri ne doğuludurlar, ne de batılı, en önemleri bile evrensel olmaktan çok Rus'lukla ile belirlidirler. Onları bu niteliklerinden asla ayıramazsınız. Demek istiyorum ki önce Rus ruhunun ayrımlarını bilmek gerekiyor, sonra da Çehov gibi erişilmez bir öykü ustasının oyun kişilerini tiyatro açısından çözümlemek, Sahnede yapmacıksız, sade, dümdüz, oynardan çok «yaşıyor» olmalarıdır bu kişiler. Ne var ki gerçekçilikleri oyunun ö-

yunları ayrılmaz, bölünmez bir bütündür. Tüm ayrıntılar bir bütünün öğeleri, bütün de tüm ayrıntıların bir toplamıdır. Bir a facık yanı aksadı mı Çehov'un oyunu gerçekleşemez, çöker. Böyle bir gerçekleşme olamadı mı artık Çehov ve oyunu yoktur ortada. Geriye hareketsiz, durgun hattı sıkıcı bir «benzemeyen» kalır. Kent Oyuncuları'nın oyunu bu «benzemeyen» ile «gerçekleşen» arasında gidip geldi. Bir yerde bir tek davranış, bir sessizlik, bir sözcük oyuna soluk aldırırken, bir başka yerde olumsuz veya başarısız bir yan öldürdü bu soluğu. Ve Çehov'u nefessiz bıraktı. Çehov'un oyunları sürelili bir bütündür dedikten sonra, görebildiğim kadar bütün ayrıntıların üstünde durmak zorun dayım.

Çehov oyunları için çok büyük bir önem taşıyan dekor, oyunu şaşırtıcı ve kötü bir bölüntüye uğratmıştı. Bu durum oyunun son iki bölümünün ilk ikisine göre çok başarılı olmasında kendini açıkça belli ediyordu. Yani ikinci perdede Doğan Aksef'in çok başarılı, duygulu, gerçekçi düzeni ni oyunu gerektiği gibi sağladı. sağlıklı bir dekor ile çevreliyor, oyuncuların dengeli bir bütüne varabilmelerini sağlıyordu. Birinci perdenin ise çok sevimsiz, kötü düzenlenmiş, gerçekçi olmaktan çok, gerçek dışıcalığa yakın bir görüntüsü vardı. Çehov oyunlarında, hele dekor yönünden, iki ayrı yorum, iki ayrı biçim söz konusu olamayacağına göre bu dekora da gerçekçi açıdan bakılması gerekiyor. Böyle olunca da birinci perde dekoru için «iriktirici bir kötülükte idi» demekten başka çare kalmıyor.

Güçlü oyuncu Yıldız Kenter öyle sanıyorum ki oyun boyunca Nina için yeteri kadar «taze» olmadıkları endişesini taşıdı. Asıl gücünü (hele ilk iki bölümde) bu tazeliliği yansıtabilmeğe verdi. Son bölümde yıpranmış, yorgun Nina'yı oynarken daha endişesiz, daha oyunsuz (Çehov için belirgin bir oyun bile «yapmacık» sayılabilir) yani daha başarılı, her zamanki usta Yıldız idi. Çehov

Hans Quest Beckmann'da

Kimse, hiç kimse cevap vermiyor mu?

Kapıların Dışında

Eskiden sokaklarda sigara izmaritleri, portakal kabukları, kâğıt parçaları olurdu; bugüne insanlar var, yerlere serilmiş, kimin umurunda! Sonra bir çöpçü geliyor, bir Alman çöpçüsü, üniformalı, kırmızı şeritli, süprütüler — çürükler kurumunun adamı. Çöpçü yerde, kâiledilmiş kaatil Beckmann'ı görüyor. Açlıktan ölmüş, buz kesmiş, donmuş, serilekalmış. Yirminci yüzyılda, Yüzyılın ortasına doğru. Sokakta. Almanya'da. Ve millet ölünün yanından geçip gidiyor, aldırış bile etmeden, almış, dudak bükerek, tiksiniyor ve kayıtsız, kayıtsız, o kadar kayıtsız! Ve ölü, en derin rüyaları na kadar ölümünün de hayatı gibi anlamsız olduğunu hissediyor: Ölümü anlamsızdır, değersizdir, renk sızdır. Sen de tutmuş, bana yaşa diyorsun! Niye? Kimin için? Ne için? Ölmek benim hakkım değil mi? Canıma kıymak hakkım değil mi? Yefişmez mi kendimi bu kadar kâilettirdiğim, bu kadar kaatil olduğum? Nereye gitsen? Ne ile yaşasam? Kiminle? Ne için? Bu yeryüzünde bizler nereye gitsen ki? Bizler ihanete uğradık. Kalleşçe ihanete.

Wolfgang Borchert

oynamamın güçlüğü böylece bir kez daha beliriyor, Çehov'u «oy namadan» oynamak gerekiyor. Çehov oynayanın oynarken kişiliğini, oyunculuğunu Çehov'un kişisi için törensizce kurban etmesi gerekiyor. Bu bakımdan gelip geçmiş hiçbir oyun yazarı Çehov kadar zalim, Çehov kadar ırkılıcı olmamıştır kanısındayım. Gene bunun içindir ki Çehov'un oyunları kesin olarak kişilerine en yakın oyuncuları seçmeyi zorunlu kılmıştır.

Ayrıca Yıldız Kenter'in sahneve oyuncu olarak Nina gibi «görünebilmeğe» güç verdiğini,

Nina'yı çözümlemeye gerektiği kadar önem vermediğini sanıyorum. Oysa çağdaş ve çok güçlü bir ışık tutamı vardı. Simone de Beauvoir'in «İkinci Cins» adlı kitabında öne sürdüğü, inceleyip tanımladığı tüm koşulların ve oluşumun en güzel kamtlarından biridir Nina. Oluşumundaki «ayrışığın, «kadın» yaratılmışlığının bilincine vardığı günden bu yana rüyalarının mutlak prensini bekleyip durmuştur. Kendini ona «adamış», bu adanmışlığın, bu kurbanlığın bütün acılarını daha çekmeden duymuş, «adama» gerçekleşince de, bu acının ve

HAFTANIN KİTABI

Fener, Gece ve Yıldızlar

Wolfgang Borchert. Şiirler. Türkçesi: Behçet Necatigil. De Yayınevi, İstanbul. 1963. 40 sayfa, 3 lira.

Gecen yıl Behçet Necatigil'in Wolfgang Borchert'den çevirdiği «Kapıların Dışında» adlı oyunu yayımlayan De Yayınevi, bu ünlü Alman yazarın «Fener, Gece ve Yıldızlar» adlı şiir kitabını, gene Behçet Necatigil'in çevirisiyle yayımlamış bulunuyor. Kitaptaki bütün şiirler Almancalarıyla karşılıklı basılmış. Ayrıca Behçet Necatigil'in «Kapıların Dışında» ya eklediği, Borchert'i anlatan yazısını, yanda da kitaptan seçtiğimiz bir kaç şiiri okuyacaksınız.

Wolfgang Borchert 20 Mayıs 1921'de Hamburg'da doğdu. Kitapçılık yaptı; bir süre de Lüneburg'da aktörlük etti. 20 yaşında, İkinci Dünya Savaşı için askere alındı (1941), Rus cephesine gönderildi, ağır yaralandı; «bozguncu» görüşleri-nden ötürü, difteri ve sarıha yakalanmış olmasına bakılmıyarak, 8 ay Nürnberg Cezaevinde tutuldu. Sonra suçu bağışlandı, yine Doğu cephesine gönderildi. Çürüğe çikarılması gerekince garnizona alındı; bir cephe tiyatrosu, yapacağı turneye onu da angaje etti. Kışladan ayrılacağı günün akşamı yeniden tevkif edildi; bu sefer Berlin'de 9 ay hapis yattı. Hastalığı gitgide ilerliyor, kimseden yardım görmüyor, dört duvar arasında, patlayan bom-

barların gümbürtü ve kabuslarıyla boğuşuyordu. 1945 baharında Amerikalılar onu serbest bıraktılar. Kuzey yolunu tutmuş tankların peşi sıra yayan, yollara düştü; ateşler içinde, bitkin, Mayıs başlarında Hamburg'a geldi. Bir yandan Devlet Tiyatrosunda rejisi asistanı olarak çalışmaya, bir yandan da bir kabare gösterilerine katılmaya başladı. 1947 başında hastalıklarla kendi arasındaki zorlu çekişmede bütün yenik düştü. Doktorlar iyileşmesinden ümit kesmişlerdi. Yakın dostları onu ancak Eylülde İsviçre'ye gönderebildiler. Basel'de yatırıldığı bir hastanede, ölümüne adanmış Borchert için fazla bir şey yapılamadı ve sanatçı — oyununun Hamburg'da ilk oynanışından bir gün önce — 20 Kasım 1947'de orada öldü.

Ne yarattıysa kısa bir zamanda yarattı: sadece iki senede! Sanata şiirle başlamıştı. 1946'da «Laterne, Nacht und Sterne» (Fener, Gece ve yıldızlar) adlı şiir kitabını (14 şiir) bastırdı. «Die Hundelume» (Karahindiba) adlı ikinci eserine girecek hikâyeler, 1946/47 kışında derlendi. 1947 yaz başlarında 12 hikâyesi bu başlık altında yayımlandı. Modern Alman Tiyatrosu'nda kendisine silinmez bir yer sağlayan tek oyunu «Draussen vor der Tür» (Kapıların Dışında) yı 1946 sonba-

harı sonlarında, biçim sorunları üzerinde durmadan, gereği kadar işliyemeden, bir haftada yazmıştı. Sanki bağrından bir parça kopuyor, bir parça kendi biçimini de birlikte getiriyordu. Bu bakımdan Borchert'in sahne kurallarını ne ölçüde yerine getirdiği, ya da getirmede sorularına eserde cevap aramaya kalkışmak yer sızdır. O bu oyunu yazarken ilerde oynanacağını düşünmemişti bile; her şeyden önce alışılmış anlamda tiyatroyu düşünmemişti. Eser bir «edebiyat hâdisesi» olmaktan çok, içinde milyonların sesini derlemiş, yoğunlaştırmış olması bakımından önem taşır. 13 Şubat 1947'de Hamburg Radyosunda yayınlanan oyunun gördüğü geniş ilgi, Borchert'e hastalığını hiçe sayarak yeni bir hikâye kitabı hazırlamak gücünü verdi: «An diesem Dienstag» (Bu Salı). 19 hikâyelik bu kitabını 1947 yazında tamamladı. Bu kitap ve «Kapıların Dışında» basımında diziliyor, oyunun ilk temsili için hazırlıklar yapılıyordu.

Ama Borchert ne bu kitapların çıktığını görebildi, ne de oyununun tiyatrolarda oynandığını. İsviçre'de öldü. Öldü ve piyesinin 30 tiyatrodaki birden oynanmak üzere olduğu haberini alamadı. Kitapları rekor kırarak satılıyor; adına şiirler, denemeler, incelemeler yazılıyordu. Bir anda ün kazanmış, adı ölümsüz Büchner'in yanısıra söylenmeye başlanmıştı. İsviçre'den getirtilen külleri, 17 Şubat 1948'de sevgili şehri Hamburg'da Ohlsdorf mezarlığına gömüldü.

Behçet NECATİGİL

Gelecek sayıda:

Nijat Özön

«Acı Hayat» üzerine.

Asım Bezirci

«Mavi ve Kara» üzerine.

çekmenin erotik lezzetine bırakmıştı kendini. Onun «alın yazısı» budur. Vurulmuş «Martı» ligin önceden kabul edili bündandır. Bir yana atıldıktan sonra da ne kadar çok aşağılanırsa o kadar çok sevisi bu yüzdendir. Trigorin kendini, içyüzünü, yetersizliğini, güçsüzlüğünü bütün açıklığı ile ortaya koyduğunda yüreğiyle, vücuduyla çalkıştığı hıza yakarırcasına karşı koyar. Nina: «Böyle değilsiniz siz!» Ashoda çoktan adanmış, ilâhını bekleye duran, ne kadar «kurban»laşırsa o kadar «kadın»laşacağına inanarak Nina, yüce bulduğu için sevmeyi Trigorin'i, alın yazısı, seveceği o olduğu için yüceltir. Öbür iki kişi onun bu «acı» sı yüzünden, onun dramında cinslerin den ayrı, başka bir nitelik taşırlar.

RÜZGÂR VE GÜL

Küçük solgun gül!
Bordadan esen hoyrat yel
perişan etti seni!
yaprakların sanki
bir liman yosmasının
sırtına glydikleri —
birden saldırıverdi.

Hissetti de kendini
bir süre belki bitkin,
istedi gizli kıvrımlarında
biraz soluk alsın.
Ama kokun enu öyle büyüledi,
öylesine geçirdi ki kendinden;
küpürdü coştı birden,
duyduğu hazla ezdi seni;
öptüm diye bóbürlenmede
ürkmüş otlarda eserken gene.

ha, olsa olsa kurban olacağı su nâğa kadar sürüklenecektir, o kadar...

Rusya'nın en ünlü «Martı» oyuncusu Vera Federovna'nın «Ez yaşıntısında da biraz «Martı»nın kendi olduğunu unutmayalım. Aclarla yoğrulmuş, daima mutsuzluğun yükünü çekmiş bir «Martı».

Böylece Çehov'un «Martı» sını çağdaş bir çözümlemeye ancak Beauvoir'un yol göstermesi götürüldü. Kanısındayım. Beauvoir çıkagelene kadar «Martı»nın dramatik bir kişi olmaktan öteye gidememesi, Çehov'un bugünün bilimsel düşünce ve buluşlarını çok önceden sezip açığa vurması ile yorumlanabilir.

Anna Yıldız Kenter Nina'yı belirli bir çözüme, bir yoruma, bir açığa yerleştirmeyi ya önemsememiş, ya da bu çözümlemeyi se yirliye bırakmıştır. Kişilerinden sözcüklerine kadar, oyunlarına kendi özünün ve yaşıntısının par çaklarını aktarmış olan Çehov karşısında böyle bir tutumu Çehov'u anlamamış olmak sayıyorum. Müşfik Kenter ise Konstantin'i belirli bir şekilde yabancılaşarak çekerek oynadı. Kişiliğini kestirip bulamadığından bol göz yarı diken olumsuz biri olarak kaldı. Bu güçlü oyuncunun yer yer üzü ne yaraşır başarılı sahneleri oldu ğunu belirtmeyi gereksiz savıyordum. Arkadina Alev Koral ise Rus yapıtlarının kişilerle hiç tanış mıyormuşçasına davrandı ve ille lü, vice aktırttı değil de, başarı lı, kendine güven duyan çağdaş bir iş kadını biçimlendirdi. Bir Çehov kişisi değildi. Arkadina'ya ise hiç erişemedi. Sahnede o g5 nül alıcı, dayanılmaz kadın. o kralı ce oyuncu yerine, alımlı bir des potu seyrettik. Trigorin'de Sük ran Güngör rolüne ancak fiziği ile yaklaşıldı. Fazla «oynadı» bir anlama kasıldı. Hele son per dede keskin tavrı ile Çehov'un Planosimo'sunu darmadağın etti. Anlamalıydı ki Trigorin ne yüce dir, ne alımlı, hele bir donjuan hiç değildir. Bu yüzden de kendi ne vakaran Arkadina'yı, yüzünün tavrı vetişmezmiş gibi, bir de e livle itmez. Biraz Çehov'dur o, direnmevi bilmeyen, kendini ve tersiz bulan, donuklaştıran Çehov. Ama Medvyenko'da Erol Gü naydın tartışmasız oyunun en ba şarılı oyuncusu idi. Çehov'un bu çok tipik kişisini, çizgilerini hiç abartmadan, bozmadan sahnede ki varlığını her an duyurarak, bir ozan duygululuğu ile oynadı. Zaman zaman farsa kaçışı öyle sanıyorum ki, tam da Çehov'un gönlünce idi. Oynamak fırsatını bulup da böylesine başarılı oldu ğu için Günaydın'ı candan kutla mah. Diğer başarı ise Kamr'in

Sanat Eğitimi

Memet FUAT

Geçenlerde «Kulaktan Kulağa»nın çevirisi üzerine konuşurken sözli devrik cümlelere getiren aydın bir kişi şöyle dedi: «Esat Mahmut gibi.» On yıl önce bir kere daha başuma gelmiş ti! Devrik cümle iyidir, kötüdür diye tartışmayı anlamam. Ortada dilimizde bir gerçeği var, anlamla sıkı sıkıya ilgili bir gerçek! Önemli olan devrik cümlele «doğru», «yerinde» kullanılıp kullanılmadığıdır. Anlam mı gerektiriyor, yoksa bir üslup oyunu mu? Esat Mahmut devrik cümleyle salt üslup kaygısıyla benimsemiş, lyice de sulandırılmış bir yazar. Öte yandan Nurullah Ataç, Sabahattin Eyüboğlu pek böyle değiller. Onların kaygısı bambaşka, anlamla ilgili... Örneğe «Buraya gel» sözü ile «Gel buraya» sözü arasındaki anlam ayrışımı çok iyi biliyor onlar. Ayrıca, bir yere kadar, üslup kaygısı da olumlu karışanmalıdır. Neyse, benî yıkan, üzen, şaşkına çeviren gerçek şu: Okumış, dil bilen, aydın bir kişi, devrik cümle konusunda konuşurken, Ataç'ı, Eyüboğlu'nu değil de, Esat Mahmut'u hatırlıyor...

Gene çiçeği burnunda başka bir anı: Ekonomi alanında memleketimizin geleceği üzerine söz söyleyebilecek, yazıp çizilecek kadar önem kazanmış bir kişiyle tanıştım geçenlerde. Yeni tanışmanın bol gülümsemeli, anlamsız konuşmaları arasında, her halde iyi bir şey söylemiş olmak için, «Yetistiliğiniz yıllarda yazılarınızı hep okurduk.» deyiverdi. Evet, yani yetmiş me yıllarından sonra, artık okumuyor. Söyledim. Güldük... Özel bir durum sanmayım bunu. Ne o seçkin aydın kişiye ne de bana bağlı... bu durum! Aydınlarımızın büyük çoğunluğu böyle: Yetişme yıllarında edebiyata, sanata ilgi duyar, sonra ardını bırakırlar. Oysa bizim toplumumuzun insanları alışkanlıklarından kolay kolay vazgeçemiyen insanlardır. Örneğe sigarayı bırakmak günlük konuşmalarımızda önemli bir yer tutar. Anlaşılan yetişme yıllarındaki ilgi de bir alışkanlığı doğuracak kadar güçlü değil.

Devrik cümleden konuşurken büyük bir ağırbaşlılıkla Esat Mahmut'u anan, sanata duyduğu ilgili yetişme yıllarından öteye götürmeyen aydınları (gerçekten seçkin, değerli aydınları) gördükçe düşünüp kalyorum. Söyle bir söz var kafamda: Sanatsız bir ulusun hayat damarlarından biri kopmuş demektir. Güzel bir söz söylemek için mi söylennmiş dersiniz!

Biz sanat eğitiminden geçmiyen bir toplumun insanlarıyız. Okullarda sanat tarihi, edebiyat, müzik, resim — okuyoruz okumasına, anata tadmamadan, anlamadan, baş belası diye ya da çok daha kötüsü, «Sanat önemlidir, okumalı insan!» diye... Aşağı yukarı bütün yeni sanatçılar, dinç, çağıyla ilgili kurabilen sanatçılar, memleketin kötülüğünü isteyen kişiler o larak gören gösteren bir anlayışın elindeki eğitim kurumlarımızın başka bir hava estirebileceklerini sanmıyorum.

Okullardan umudu kesilce aklı gazeteler geliyor. Ama onların da sanat eğitimine katılmak, bu alanda bir şeyler yapmak isteğini taşıdıkları söylenemez. Gelecek yazımda, birkaç örnek vererek gazetecilerle sanatçılar konusuna değineceğim.

Yüce'nin. İhtiyar Şorin'de eksik siz, rahat mı rahat bir kompozisyon çizdi. Fenalık geçirdiği sahne deki başarısını, o yumuşak sevirili doğallığını özellikle belirtmek isterim. Bir de genç ve yeni oyuncu Semâ Özcan Maşa'da akıcı, duygulu oyunu ile beklemedik, şaşırtıcı bir başarı gösterdi. Diğer oyuncular ise oyun güçsüzlükleri değil de, Çehov'un kendi ne öze özellikleri hırpalayıp yıpratı.

Genel olarak Kent Oyuncuları Çehov'un «Martı» ile ellerinden geldiği kadar boğuştu. Başar-

matlarına da kıl kaldı. Ne var ki Çehov, o gerçekçi ozan hayatın solğunu ta kendisini konu eden, o erdemli tiyatrocun kıl farklarını bile (bir mercekteki çatlak gibi) bağışlamıyor. Billürün üstündeki bir ince çatlak bile Çehov'un evrenini Çehov'un görüvle görmemiz, duymamızı bozup engelliyor.

Gene de, hele Çehov tutkunu iseniz, kaçırmayın, görün «Martı»yı, Kent Oyuncuları'nın sahnesinde Çehov belki gerektiği kadar belirmiyor ama, gereken saygıyı gördüğünden slışeniz olmasın.

ÖPÜŞ

Yağmur! ama o kız pek değil farkında;
gönü hâlâ mutlu, ürpermede çünkü:
Öpüşlerde düşlere gömüldü dünya.
Islak ve buruşmuş üstü;

yukarıya sıyrılmış etekleri, küçümser,
herkeslere açık sanki dizleri.
Bir yağmur damlasıdır, tozar, hıçlığe düşer
görmüş henüz kimsenin görmediği bir şeyi.

Böylesine derinden hiç duymamıştı —
bir hayvanlar olabilir öyle çılgınca mutlu!
Ermiş başlarında ayta, o dağınık saçları —
içlerinde fenerlerin bulunduğu.

HAMBURG'DA

Hamburg'da gece
baska kentlerde
o tatlı, maviyi kadın
Hamburg'da kül renginde;
yağmurla yağışta başım bekler
Tanrıya uzak kalmışlarım.

Hamburg'da gece
yeri bütün liman meyhaneleri
eğinde ince, hafif bir gıysı
çöpçatandır, bir görünüş, sessiz geçer
parklarda, dar sıralar üstünde
başlamussa sevismeler, gülüşler.

Hamburg'da gece
aygün baygün sarkılar söyliyemeyiz
bülbul şakımaları içinde;
bılır bize aynı mutluluğu verir,
vapur düdüklüğünün türküsü
limandan şehre vuran seslerde.

HALK NASIL SOYULUR?

Eczacılar Birliği kıyama ti koparıyor: Hükümet eczacılığı öldürüyormuş! Ne yapıyormuş Hükümet eczacılığı öldürmek için? Hükümetin bütün yaptığı, 5502 sayılı kanunun 30 uncu maddesinde yer alan bir hüküm-ki, Menderes zamanında konmuştur - yeni Sigortalar Kanunu tasarısını da aynen muhafaza etmek. Bu hüküm, İşçi Sigortaları Kurumuna eczahane kurup işletme yetkisini veriyor. Kurum, bu yetkiye dayanarak, hastahaneler ve dispanserler dahil 15 eczahane kurmuş. Bu eczahaneler dışarıya satış yapmaz, ancak kendi ihtiyacının bir kısmını karşılar. Kurum, geri kalan ilaç ihtiyacını ise sözleşme yaptığı özel eczahanelerden yüksek fiyatla sağlar.

Şimdi yeni tasarıyla, sosyal sigorta işçilerin ailelerine de teşmil edilecek. Bu durum tabii ki kurumun ilaç sarfiyatını artıracak. Kurum, yeni eczahaneler açmayı maalesef düşünme diğine göre, özel eczahanelerin de satışları ve kârları artacak. Sevinmeleri lâzım değil mi? Fakat hayır. «Eczacıları öldürüyor sunuz» diyorlar. Hâlen tasarımı inceleyen hükümeti tazyik ediyorlar.

Eczacılar Hükümette de kuvvetli destekler buluyorlar. Meselâ Sağlık Bakanı Yusuf Aziz oğlu özel eczahanelerin sözcülüğünü yapmakta kusur etmiyor. Daha önceki Sağlık Bakanı Suat Seren, devlet hastahanelerini özelleştirme peşkesi çekmekte kusur etmemiştir. Aziz oğlu da İşçi Sigortaları eczahanelerini mukaddes özel sektöre peşkesi çekme sevdasında. Ama bu teşebbüse, Çalışma Bakanı Bülent Ecevit karşı koydu. Ecevit «Menderes devrinde bile, İşçi Sigortalarının eczahane işle te bileceği kabul edilmişti. Şimdi daha da geri gidilmek isteniyor. Devletçilik alanında Menderes devrinden de geriye gidilmesini kabul edemem. İstifa ederim» diyordu. Yarın tasarı Meclise gelinece. «Özel teşebbüsü öldürüyorlar» diye feryat eden gönüllü avukatlar herhalde eksik olmayacak. Hükümet böyle davranınca, yarın Mecliste neler olmaz ki...

Aslında bütün hikâye, işçilerimize ait paranın 5 - 10 milyon lirasını daha cebe atmak için çevrilen dolaplardan ibaret. Durum şu: İşçi Sigortaları Kurumu, doğrudan doğruya imalatçıdan alış veriş yaptığı için ilaç yüzde 35 ucuza almak tadır. Eczacılık hizmetlerinin gerektirdiği masraflar düşüldüğünce Kurum ilacı dışarıda satılan fiyattan yüzde 20 ucuza mal etmektedir. Kurumun eczahaneleri 1962 yılında 20,5 milyon liralık ilaç sarfettiğine göre 4 milyon lira para tasarruf edilmiştir. İlaç dışarıdan sağlansa işçiler 4 milyon lira fazla para ödeyeceklerdi. Şimdi Sosyal Sigorta işçi ailelerine de teşmil edilmektedir. Bu durumda Kurumun eczahane işletmek suretiyle elde edeceği tasarruf normal bir hesaplara 10 milyon liraya bulacaktır. İşte Eczacılar Birliği, bu 10 milyon liraya göz dikmiştir. Kuruma, «Sen eczaha-

nelerini kapa. Ben sana, ilaç satayım ve açıktan 10 milyon liranı alayım» demektedir. Aylık geliri 300-350 lira civarındaki işçilerden kesilen paralarından, 150 - 200 eczacı, 10 milyon lira anaför almak istiyor. Eğer bu anaför olmazsa, eczacılık ölmüştür. Peki, daha ucuza satın? Daha ucuza satamazlar mı? Kurumun, Onlar imalatçıdan değil toptancıdan ilaç alırlar mı? Maliyetleri yüksekmiş, masrafları da çokmuş... Hem sonra kârlarının yarısını nasıl olsa devlete vergi olarak ödüyorlarmış... Her gün dinlediğimiz yılan hikâyesiydi.

Ashında İşçi Sigortaları Kurumu, işçinin parasını israf ederek, özel eczahanelerden geniş çapta ilaç almaktadır. Nitekim Kurum 1962 yılında, özel eczahanelere 18 milyon 92 bin lira ilaç parası ödemmiştir. Kurum bu ilacı ancak yüzde 3 tenzilatla sağlar. Yani kendi eczahanelerindeki fiyattan yüzde 17 pahalı fiyata. Özel teşebbüsü koruma gerekçesiyle kurum yeni eczahaneler açmayı da düşünmez. Hem de bazı özel eczahanelerin işçilere ilaç yerine, meselâ kolonya, ruj v.s. satışı da tesbit edildiği halde...

İlgililere, Kurumun neden yeni eczahaneler açmadığını sorduk. Kem küm ettiler, «Eczacı bulamıyoruz» dediler. Halbuki burs verip bol sayıda eczacı yetiştirmek o kadar kolay ki. Kurum bunu yapmıyor, sonra da bol kazançlı özel eczahaneler «Eczacılık ölüyor» diye feryat ediyor.

Özel eczacılığa aşırı zaafı olduğu anlaşılan bir Sağlık Bakanı da «ki seçim bölgesi olan Doğu'ya yüksek ücretli doktor göndermek bahis konusu olunca, ateşli bir sosyalizasyon ta-

Bülent Ecevit
«Yooo, bu kadarı olmaz!»

raftarıdır - özel eczahanelere, işçilerin kesesinden 10 milyon lira bağışlamak için çırpınıyor.

★ Bu tip özel teşebbüscülük anlayışı çok yaygın. Meselâ bir de İşçi Sigortaları Kurumunun sağlık malzemesi ithali meselesi var. Bu mesele, hükümetin başta İnönü olmak üzere, özel teşebbüs temsilcileriyle yaptığı toplantılarda sık sık ortaya atılır. Bir defasında sayın temsilciler, «Efendim, devlet ithalat yapma-

Dr. Yusuf Azizoglu
«Ödesin keratalar!»

sın» demişlerdi. İnönü, «Hangi devlet kurumu ithalat yapıyor» deyince, «İşçi Sigortaları Kurumu» cevabını vermişlerdi. Kurum, ithalat yaparak, özel teşebbüsü öldürüyormuş... Halbuki Kurum, özel teşebbüsü öldürme ye hiç de niyetli değil. Sağlık tesisleri için ithalatını, imalatçıdan karşıyor. İthalatçılara da, «Benim ihtiyaçlarım belli. Getirin hepsini sizden alayım» diyor. Ancak piyasada bulamadığı sağlık malzemesini ithal yoluna gidiyor. Bu ithalat için de yabancı firmaların Türkiye temsilcililerine komisyon ödüyor. Ama ithalatçılar yine de memnun değil! Zira Kurum ithalat yapınca yüzde 15 - 20 civarındaki ithalatçı kârını kaybediyorlar. Fakat Kurumun ihtiyacı olan bütün malzemeyi, piyasada bulundurmaya da niyetli değiller. Paralarını, bağlamaktan kaçınırlar. İsterler ki Kurum, onlara sipariş versin onlar da bu yüzde 100 garantili ithalatı sipariş üzerine yapsınlar ve oturdıkları yediden yüzde 20 yi ceplerine atsınlar... Sayın özel teşebbüscüler, bunu sıkılmadan İnönüye bile söyleyebilmişlerdi. Zira devleti soymak o kadar tabii bir hale gelmiştir ki... Nitekim gübre ithalatında Ziraat Bakanlığı gübreyi toptan çok daha ucuz fiyata ithal edeceğini belirttiği ve bu konuda ısrar ettiği halde, ithalat özel firmalara paylaşılmıştır!

★ Şimdi yeni bir olay, Ordu Pazarları dolayısıyla ortaya çıkmaktadır. Bu pazarlar, ordu personelinin istihlakını piyasa fiyatından çok daha ucuz şekilde karşılamaktadır. Ordu Pazarları hakkında, Ordu Yardımlaşma Kurumu Genel Müdürü Selâhattin Özmen'in önsözüyle başlayan broşürde şöyle deniyor: «Ordu Pazarlarından faydalana cıklar, esas itibarıyla üyeleri - miz, yani muvazzaf subay, askeri memur, muvazzaflık hizmetini yapmakta olan yedeksubay, astsubay, kanuna göre kendi arzusuyla kuruma üye olan sivil memurlar ile askeri emekliler ve bunların dul ve yetimleri - dir... Üyelerimiz sabit dar gelirli zümresine dahildir. Kurum, üyelerin gıda, giyim ve ev eşyası v.s. gibi zaruri olan ihtiyaç maddesi ve malzemelerini piyasaya nazaran (istihlak kooperatifleri dahil) daha ucuz, daha kaliteli ve daha uygun şartlarla temini mümkün kılacak faaliyetlerde bulunmak suretiyle, üyelerinin maddi refahını arttırmak görevini Ordu Pazarları vasıtasıyla yerine getirmiş olur» diye yazıyor. Ordu Pazarlarının gayesi hiç bir zaman kâr elde etmek değildir... Memleketimize sağlayacağı fay-

dalar günler olabilecektir: Teşkilatlanmış bir müstehlik topluluğu hüviyeti sayesinde bir alıcı piyasasının teşekkülüne yardım edecek ve bu suretle bazı mutavassıtların karaborsa, fahiş fiyat, düşük kalite ve müstehlikin maddi darlığından istifade gibi anormal davranışlarına kısmen mâni olacaktır... Dar ve sabit gelirli zümresinin, bilhassa memur ve işçilerin, başarılı bir örnek verildiği takdirde, benzer kuruluşlara teşebbüsünü teşvik suretiyle dolaylı bir yoldan memleket hizmetini görecektir. Bu pazarların, ordu personeli dışındaki çeşitli gruplara da teşmil edilmesinin istenmesi beklenir, değil mi? Fakat hayır, homurtular başlar. Efendim, Ordu Pazarları ticareti öldürüyormuş Ticaret ölmesin diye, ordu pazarlarını genişletmemek ve müstehliklerin soyulmasına göz yummak lâzımmış...

★ Rahat kazanç örneklerinden biri de armatörlük. İzmitteki İpraz rafinerisi, petrol ithalatının Türk gemileriyle yapılabilmesini öngörüyor. Hiç bir riski olmayan garantili bir iş. Armatör Hayri Baran, derhal büyük bir tanker sipariş eder. Türk armatörünün büyük başarısı olarak sunulan ve günlerce büyüklüme gezdirilen tankerin hikâyesi hatırlardır. Ashında Hayri Baran, geminin bedelini birkaç seferde amorti edebilecek son de-

Prof. Fethi Çelikbaş
Kraldan çok kralcı

rece kârlı ve yüzde yüz garantili bir iş yapmıştır. Zarar ettiği için ver yansı eden zavallı Denizcilik Bankası, bu işi her halde Hayri Baran kadar becerirdi.

Hayri Baran, Türkiye Petrollerinin ham petrolünü taşımak için, 25 Mayıs 1962 tarihinde, daha gemi Türk bandırası almadan müraaat eder, 3,90 dolardan 10 yıl için anlaşma yapmak ister. Fiyat yüksektir. Baran ile pazarlık başlar. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, petrolün Türk gemisiyle taşınmasını arzulamakla beraber, haklı olarak bu yüksek fiyatı indirmeye çalışmaktadır.

Bu pazarlık süre dursun, Sana yi Bakan Fethi Çelikbaş, Türkiye Petrollerine acele kaydı taşıyan ve Sanayi Bakanlığı Teftiş Heyeti Reisliği başlıklı bir yazı yazar. Yazıda, Hayri Baran şirketinin (Denizcilik Limited) dilekçesi söz konusu edilmekte. «Türk ticaret filosuna katılmışıyyeni bir süper tankerin kaybedilmemesi için acilen hâdiseye müdahale edilmesinin» istendiği belirtilmektedir. 22 Ağustos tarihli bu yazı 9 Eylül tarihli ikinci bir yazı takip eder: «Niçin bitirmediniz?». Sanki fiyatı indirmeye

uğraşmakla Türkiye Petrolleri bir yolsuzluk yapıyormuş gibi, Teftiş Kurulu yoluyla tazyik ve korkutma cihetinin seçilmesini anlamaya imkân yoktur! Teftiş Heyeti başlıklı ve bir yolsuzluk tan şüphelenir edali yazılar tabii ki Türkiye Petrollerinin gereken rahatlıkla pazarlık etmesini önlemiş, bundan da, tabii ki, işbilir armatör kazançlı çıkmıştır. Bu durumda, Baran ile mukavele, nihayet 12 Ekim 1962 tarihinde yapılır. Fiyat da ancak 3,90 dan 3,80 e indirilmiştir. Baran ilk yüklemeyi Mayıs 1963 te yapacaktır.

Mukaveleye göre, nakliyatı Türk gemilerine devretmek için bir yıllık ihbar mükellefiyeti vardır. Baran'ın müracaat tarihi de 25 Mayıs 1962 dir. Baran demek ki zamanında nakliyat işine başlayacaktır. Buna rağmen, Hayri Baran'ın nakliyat işiyle, Türk Petrolünün geleceğini kurtarmaktan nedense çok daha fazla ilgilenen Sanayi Bakanı Çelikbaş hâlâ memnun değildir. Nitekim son basın toplantısında Çelikbaş, «Nakliyat konusunda kendine düşen vazifeyi yapmadı» diye Türkiye Petrollerine çatmaktan kendini alamadı. Armatör Baran'ın ise şikâyet edeceği bir konu kalmasa gerektir...

★ Petrol Dairesi ve Sanayi Bakanlığı, Türk Petrolünü korumak maksadıyla ham petrol ithalini tahdide bir türlü yanaşmazlar. Meselenin bir de fiyat tarafı vardır. Türkiye çok yüksek fiyatlarla petrol ithal etmektedir. Meselâ İpraz, varil 1 dolar 59 cent ten petrol alır. Dev şirketlerin Mersin rafinerisi, Orta Doğudan ithal ettikleri kendi petrollerine 1,87 - 1,89 dolardan fiyat biçer. Halbuki bir İngiliz Şirketi, Türkiye Petrollerine 1,22 dolardan petrol teklif etmektedir. İtalya ve Yunanistan fiyatı 1 dolar 20 cent olduğu için, Rus petrolü alırlar. Biz ise dev şirketlerin istismar fiyatlarıyla, petrol ithal etmek zorundayız.

Özel teşebbüscülük masallarıyla, devlet de, halk da işte böyle soyuluyor.

Örnekleri çoğaltmak mümkün. Meselâ hemen her devlet ihalesi korkunç soygunculukları gizlemektedir. Bu ihaleler sayesinde 30-40 bin liralık bir ilkokul inşaatı 120-130 bin liraya çıkar. 100 milyonların dönüğü yol inşaatının içyüzü gözler önündedir. Bayındırlık Bakanlığı, Su İşleri ve Karayolları gibi yatırımcı daire ve teşekküller gerekli inşaatın çoğunu kendi imkânları ile yapacak çaptadır. Esasen Su İşleri ve Karayolları ihalelerinin çoğu, bu teşekküllerin sağladıkları makine, teçhizat ve personelle yapılır! Özel teşebbüscülük gerekçesiyle, bütün bu imkânlar, müteahhide cömertçe ikram edilir. Süpriz ithal lisansları, büyük firmaların çimento, demir gibi karaborsacılıkları da aynı mekanizmaya göre işler. Bir de Çelikbaş'ın bile yolsuzluk kaynağı olduğunu kabul ettiği iştirakler vardır. İştirakler, esas itibarıyla devletin kredisizle kurulan, fiilen özel şahısların emrindeki şirketlerdir. Bu yoldan devletin 100 milyonları özel şahıslara aktırmıştır. Bütün bunlar kötü işlediği söylenen devletçiğin rezaletleridir. Bu devletçilik değil, devlet soygunculuğudur. Özel teşebbüscülük ise, evet... Ama devleti ve halkı sülük gibi emmeye dayanan bir özel teşebbüscülüğe bin defa hayır... Esasen, devletin soyulmasını önleyebilecek duruma geldiğimiz gün, Türkiye'nin meseleleri yarı yarıya çözülmüş olacaktır.